

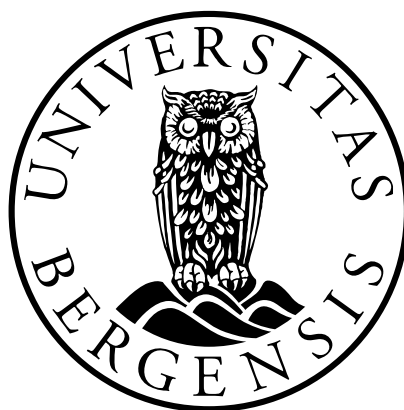
Strafferettslig utilregnelighet –
Analyse av nødvendighetsvilkåret ved dom
på overføring til tvungent psykisk
helsevern.

Krysset mellom helse og straff

Kandidatnummer: 178

Dato: 07.12.2021

Antall ord: 13967

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	4
1.1 Oppgavens formål og sentrale problemstillinger.....	4
1.2 Metode.....	6
1.2.1 Rettsdogmatisk metode.....	6
1.2.2. Rettsprinsipielt utgangspunkt ut fra begrunnelser bak regelen.....	8
1.3 Avgrensning av oppgaven.....	9
1.4 Videre fremstilling.....	9
2. Reaksjoner mot utilregnelige lovbreakere – regelverket.	10
2.1 Historisk perspektiv.	10
2.2 Dagens regler i korthet.....	11
2.3 Påtalemyndighetens rolle.....	13
3. Utgangspunkt for den videre analysen: Begrunnelse for å ha særreaksjoner.	15
3.1 Hvorfor straffereaksjoner mot ikke ansvarlige lovbreakere?	15
3.2 Spesifikke begrunnelser for straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret.	16
3.3 Samfunnsvernets betydning.	17
4. Nærmere om straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret.....	19
4.1. Begrepet nødvendig.....	19
4.2.Kort om vurderingstemaene og relasjonen mellom momentene.	21
4.3.Relasjonen til andre vilkår i straffeloven § 62.	22
4.4. Nødvendig for å verne samfunnet – vurderingsmomenter i den skjønsmessige helhetsvurderingen, jf straffeloven § 62.	23
4.4.1.Hvor alvorlig kriminalitet som er begått.....	23
4.4.2Hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet.....	26
4.4.3 Hvor alvorlige handlinger det er fare for.....	35
4.4.4 Hvilken sinnstilstand tiltalte er i.	37
4.4.5 Hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbreakeren.....	39
5. Avsluttende bemerkninger.	42
5.1 Problemanalyse og forslag til lovendringer.....	42
6. Kildeliste:	44
6.1 Lovregister	44
6.2 Lovforarbeider:	44
6.3 Domsregister	45
6.3.1 Høyesterett	45
6.3.2 Underinstanser	45
6.4 Litteratur:	45
6.5 Juridiske tidsskrifter, avisartikler og annen litteratur.	46
6.6 Annen elektronisk litteratur, Lovkommentarer.....	47
6.7 Rundskriv, rapporter og artikler.....	48

1. Innledning.

1.1 Oppgavens formål og sentrale problemstillinger.

Tema for denne masteroppgaven er strafferettslig utilregnelighet og dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62 første ledd.¹ Bestemmelsen lyder slik:

«En lovbrøyer som er utilregnelig etter § 20 annet til fjerde ledd kan ved dom overføres til tvungent psykisk helsevern når denne har begått eller forsøkt å begå et lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet eller kunne utsette disse rettsgodene for fare, særreaksjonen er nødvendig for å verne samfunnet, og faren for ny og alvorlig integritetskrenkelse er nærliggende».

Tema er veldig aktuelt ettersom antallet lovbrøyttere som er dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern har økt betydelig de siste årene, jf årsmelding 2020 Nasjonal koordineringsenhet for dom på tvungent psykisk helsevern.² I oktober 2020 fikk straffeloven § 62 også ny ordlyd.³ Terskelen for å idømme den strafferettslige særreaksjonen ble da senket, der lovendringens formål er å styrke samfunnsvernet.⁴

I analysen av nødvendighetsvilkåret i straffeloven § 62 er det uklart både fra lovgiver, forarbeider og rettspraksis hvordan vilkåret skal tolkes. Forarbeidene gir uttrykk for at nødvendighetsvilkåret skal være en bred skjønsmessig helhetsvurdering av fem vurderingsmomenter, herunder *«hvor alvorlig kriminalitet som er begått, hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet, hvor alvorlige handlinger det er fare for, hvilken sinnstilstand den tiltalte er i, og hva slags tilbud samfunnet ellers har å gi til lovbrøytteren»*.⁵

Disse fem vurderingsmomentene i nødvendighetsvilkåret er i stor grad de samme vurderingstemaene som lovgiver gir uttrykk for inngår i vilkåret om gjentakelsesfaren, *«faren*

---

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

² Lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring i psykisk helsevern, psykisk helsevernlov § 5-2a, Årlig melding 2020, Oslo Universitetssykehus, Nasjonal koordineringsenhet for dom på tvungent psykisk helsevern. <https://oslouniversitetssykehus.no/Documents/Klinikk%20psykisk%20helse%20og%20avhengighet/Avd.%20Nor/RSA%20-%20Nasjonal%20koordineringsenhet/%c3%85rlig%20melding%202020.pdf>. (lest 2 november 2021).

³ Lov 21 juni 2019 nr. 48 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. jf. Innst.296 (2018-2019) s. 1.

⁴ Prop 154 L (2016-2017) s. 148, de nye lovendringene har også til formål «å gi større treffsikkerhet ved identifiseringen av lovbrøyttere som ikke kan straffes grunnet utilregnelighet og øke kvaliteten på rettspsykiatriske sakkyndige sitt arbeid», med videre henvisninger til Innst.296 (2018-2019) s. 1.

⁵ Prop 154 L (2016-2017) s. 149.

for ny og alvorlig integritetskrenkelse er nærliggende», jf straffeloven § 62 første ledd. I vurderingen av grunnvilkåret om «nødvendig for å verne samfunnet» er det tilsynelatende en overlapp med vilkåret om gjentakelsesfare.

Forarbeidene har imidlertid uttrykt at *«spørsmålet om det foreligger gjentakelsesfare bør imidlertid prinsipielt holdes adskilt fra spørsmålet om særreaksjonen er nødvendig (...)»*.⁶ Slik at ut fra forarbeidene skal vilkårene vurderes adskilt fra hverandre. På den andre siden har Høyesterett i flere saker fremhevet uttrykkelig at vilkåret om gjentakelsesfare og nødvendighetsvilkåret skal vurderes samlet.⁷ I Rt. 2003.1085 avsnitt 16 uttaler Høyesterett at *«vilkåret om samfunnsvern har nær sammenheng med, og glir over i vilkåret om gjentakelsesfare»*. Det er problematisk at det foreligger motstrid mellom rettskildene for hvordan vilkåret skal tolkes.

Formålet med min analyse er å bringe klarhet i dette ved å klarlegge og systematisere betydningen av «nødvendighetsvilkåret» i straffeloven § 62 og se om vilkåret om gjentakelsesfaren glir over i vilkåret om nødvendighet, eller om det ikke foreligger en så tett sammenheng mellom vilkårene. I relasjon til dette formålet vil besvarelsen særlig konsentrere seg om følgende problemstillinger, hva er betydningen av nødvendighetsvilkåret etter gjeldende rett, hvilke uklarheter i nødvendighetsvilkåret foreligger etter gjeldende rett og til slutt forslag til hvordan disse uklarhetene kan løses. Oppgavens overordnede problemstilling er betydningen av nødvendighetsvilkåret i vurderingen av hvorvidt en lovbrøyer skal overføres til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

Tema for masteroppgaven om særreaksjonen er «nødvendig for å verne samfunnet» er også aktuelt ettersom det har vært en langvarig debatt der media har rettet oppmerksomheten mot dom på overføring til tvungent psykisk helsevern flere ganger, særlig i lys av 22-juli saken som er bakgrunnen for de nye lovendringene,⁸ også Valdressekspress-saken er blitt omtalt flere ganger,⁹ og Halloween-dommen.¹⁰ I slutten av oktober 2021 er tema aktuelt i forhold til Kongsberg-drapene. Der gjerningspersonen har lang sykehistorie med psykiatri og avvikende sinnstilstand, og etterforskningen forsøker å klarlegge flere detaljer og vurderer nå om Bråthen er utilregnelig. Saken er enda ikke kommet for tingretten, men temaet strafferettslig

---

⁶ Prop 154 L (2016-2017) s. 149.

⁷ Rt. 2004.1119 avsnitt 24, Rt. 2005.1091 avsnitt 21, Rt. 2011.385 avsnitt 14, HR-2021-937-A avsnitt 27.

⁸ TOSLO-2011-188627-24, RG-2012-1153 (Oslo tingrett), jf NOU 2014:10 s. 2.

⁹ HR-2021-937-A.

¹⁰ TOSLO-2013-61523-1 (Oslo tingrett).

utilregnelig og samfunnsvernet har kommet opp i ny debatt.¹¹ Også nå nylig i begynnelsen av november er problemstillingen særlig aktuell i forhold til Bislett-saken, der gjerningspersonen ble drept av politiet etter å ha gått rundt på åpen gate og truet forbipasserende og knivstakk en polititjenestemann med kniv. Lovbryteren var ute på permisjon fra dom på tvungent psykisk helsevern som han ble idømt i 2020 og diskusjonen er nå kommet opp i ny debatt om hvordan samfunnsvernet skal ivaretas.¹²

Det som er særegent med dom på overføring til tvungent psykisk helsevern er at det er tale om mennesker som er for psykisk syke til å kunne straffes for fengsel, men at de anses for å være for farlige for samfunnet til at de kan være fri. I vurderingen av hvorvidt særreaksjonen skal ilegges, vil det således bli en forholdsmessighetsvurdering av samfunnets behov for vern opp mot hensynet til den enkelte lovbryteren, der det avgjørende blir faren som den enkelte lovbryteren utgjør i samfunnet.¹³

1.2 Metode.

1.2.1 Rettsdogmatisk metode.

Opgaven bygger på alminnelig juridisk metode for å analysere problemstillingen som er «betydningen av nødvendighetsvilkåret i vurderingen av hvorvidt en lovbryter skal overføres til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62».

For å kunne besvare en slik juridisk problemstilling, må det bygges på rettslig grunnlag i tråd med den rettskilde og metodelæren som er utviklet for å kunne ta standpunkt til rettsspørsmålet.¹⁴ Analysen vil innebære å tolke lovteksten i strl. § 62 og supplere med andre autoritative rettskilder for å klarlegge gjeldende rett, dette gjelder særlig forarbeider og

---

¹¹ Ole Alexander Saue og Lene Skogstrøm, «Nå skal Bråthens psykiske helse utredes. Hva betyr det for straffen han kan få?», Aftenposten, 15 oktober 2021 <https://www.aftenposten.no/norge/i/7dRRWw/naa-skal-braathens-psykiske-helse-utredes-hva-betyr-det-for-straffen-ha>. (lest 2 november 2021).

¹² Jan Gunnar Furuly, Magnus Lysberg og Harald Stolt-Nielsen, «Mistenkt knivmann ble dømt til tvungent psykisk helsevern i desember», Aftenposten, 9 november 2021, <https://www.aftenposten.no/oslo/i/Qty8g2J/mistenkt-knivmann-ble-doemt-til-tvungent-psykisk-helsevern-i-desember>. (lest 9 november 2021).

¹³ Prop 154 L (2016-2017) s. 148, jf Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 66.

¹⁴ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2 utgave, Universitetsforlaget, 2015 s. 23.

rettspraksis, som følge av at rettskildene bygger på tungtveiende samfunnsmessige hensyn som demokratisk forankring, likebehandling, rettsikkerhet og forutberegnelighet.¹⁵

Den mest sentrale rettskilden for besvarelsen er Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff, herunder straffeloven § 62, som regulerer «nødvendighetsvilkåret» og dom på overføring til tvungent psykisk helsevern. Det nye lovendringene som trådte i kraft 1 oktober 2020, som vil få betydning for den juridiske analysen.¹⁶ Det tilsier at rettskildebildet er lite avklart med hensyn til rettspraksis fra domstolene og særlig Høyesterettspraksis etter lovendringen. Etter de foreliggende endringene vil tidligere rettspraksis likevel ha overføringsverdi for lovtolkningen, ettersom det reelle innholdet av vilkåret «nødvendig for å verne samfunnet» i straffeloven § 62 er det samme som tidligere.¹⁷

En særskilt metodisk utfordring for besvarelsen er som nevnt innledningsvis at verken lovgiver, forarbeider, rettspraksis, juridisk teori ikke gir noen klar anvisning på hvordan «nødvendighetsvilkåret» i straffeloven § 62 og vurderingsmomentene i den skjønnsmessige helhetsvurderingen skal tolkes, og som tilsynelatende har en overlapp med vilkåret om gjentakelsesfaren. Forarbeidene gir også uttrykk for denne problematikken «*utvalget mener at det er et problem at dagens nødvendighetsvilkår sjelden blir gjenstand for en grundig drøftelse*».¹⁸ Vilkåret beror da på en skjønnsmessig helhetsvurdering, noe som gjør rettstilstanden uklar på strafferettens område.

Lovbrytere som blir idømt overføring til tvungent psykisk helsevern etter strl. § 62 er det således viktig at forutberegneligheten ivaretas ovenfor hvem som blir idømt særreaksjonen.¹⁹ En viktig side av forutberegneligheten er kravet til presist og klart regelverk.²⁰ Det er et grunnleggende rettsstatlig prinsipp at like tilfeller skal behandles likt, jf Grunnloven § 98.²¹ Samtidig tilsier kompleksiteten i slike saker om utilregnelige lovbytere og særreaksjoner at lovgiver bør til en viss grad ha fleksible regler som er praktisk anvendelige og forsvarlige.²²

---

¹⁵ Erik Monsen, *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, Cappelen Damm akademisk, 2012 s. s. 31

¹⁶ 21 juni 2019 nr. 48 (ikr 1 oktober iflg. Res 21 sep 2020 nr. 1788).

¹⁷ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven, note 469, Rettsdata.no (lest 8 november 2021)

¹⁸ Prop 154 L (2016-2017) s. 148.

¹⁹ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 66.

²⁰ Linda Gröning, Tilregnelighet og utilregnelighet: begreper og regler s. 128.

²¹ Lov 17.mai 1814, Grunnloven

²² Linda Gröning, Tilregnelighet og utilregnelighet: begreper og regler s. 128.

Ved historisk analyse har den strafferettslige særreaksjonen for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern trådt i kraft 1 januar 2002,²³ som ble videreført ved straffeloven av 2005 da ordlyden var «*nødvendig for å verne andres liv, helse eller frihet*».²⁴ Ved den nye lovendringen som trådte i kraft 1 oktober 2020 gikk lovgiver tilbake til ordlyden «*nødvendig for å verne samfunnet*» i straffeloven § 62.²⁵ Det innebærer at det ikke foreligger innholdsmessige endringer og det reelle innholdet i nødvendighetsvilkåret fremdeles er det samme, dermed er det ikke noen rettslige skillelinjer i nødvendighetsvilkåret som har betydning for den juridiske metoden.²⁶

1.2.2. Rettsprinsipielt utgangspunkt ut fra begrunnelser bak regelen.

Lovbrytere som har begått en rettstridig handling skal som utgangspunkt holdes strafferettslig ansvarlig og straffes etter skyldprinsippet.²⁷ Imidlertid foreligger det unntak for enkelte lovbytere som har manglende skyldevne, jf straffeloven § 20 andre ledd, herunder lovbytere som på «*handlingstidspunktet er utilregnelige på grunn av, sterkt avvikende sinnstilstand, sterk bevissthetsforstyrrelse eller høygradig psykisk utviklingshemming*». Hensynet bak bestemmelsen er at det er urimelig og urettferdig å straffe enkelte lovbytere som ikke kan klandres for sine lovbrudd.²⁸

Det er tale om lovbytere som er for psykisk syke til å kunne straffes til fengsel, men anses for farlige for samfunnet til at de kan gå fri. I slike tilfeller kan dom på overføring til tvunget psykisk helsevern være «*nødvendig*» for å verne andres liv, helse eller frihet, jf straffeloven § 62– det såkalte samfunnsvernet.²⁹ Det kan i slike tilfeller tre inn en betraktning om konstitusjonell nødrett og preventivt nødverge at ut fra strafferettens grunnleggende formål å

---

²³ Lov 15 juni 2001 nr. 64 om endringer i straffeloven.

²⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 459.

²⁵ Lov.21 juni 2019. nr. 48 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet).

²⁶ Magnus Matningsdal, Lovkommentar: Straffeloven § 62, Universitetsforlaget/Juridika note 1.1, punkt 4.1 Lovdata.no (lest 8 november 2021)

²⁷ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 478.

²⁸ Magnus Matningsdal, Norsk lovkommentar, Straffeloven § 20, note 125, Rettsdata.no (lest 8 november 2021).

²⁹ NOU 2014:10 s. 305

verne liv og helse, som kan legitimere bruken av særreaksjonen og som sikrer samfunnet mot farlige utilregnelige lovbrøyttere, jf straffeloven § 17 og § 18.³⁰

I Prop 154 L (2016-2017) s. 7 gir uttrykk for samfunnsvernet ved at «*det er viktig og prinsipielt riktig at samfunnet kan verne seg mot farlige utilregnelige*». Skjæringspunktet mellom utilregnelige lovbrøyttere som er strafferettslig uskyldige og som utgangspunkt skal gå fri, må veies opp mot de tilfeller når det likevel anses «*nødvendig for å verne samfunnet*» å ilegge dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter en forholdsmessighetsvurdering, jf straffeloven § 62.³¹ Begrunnelsene for særreaksjoner vil således bli videre behandlet i kapitel 3.

1.3 Avgrensning av oppgaven.

I denne masteroppgaven vil det fokuseres på vilkåret «*nødvendig for å verne samfunnet*» i straffeloven § 62 ettersom det er et grunnvilkår for å idømme en lovbrøytter til overføring til tvungent psykisk helsevern. Det vil likevel berøres enkelte andre vilkår i strl. § 62 der det er naturlig for å besvare problemstillingen. Oppgaven vil avgrenses mot tvungen omsorg, jf strl. § 63 og § 64. Videre vil det avgrenses mot straffeloven § 62 andre ledd som er en tidsbestemt særreaksjon om lovbrøyttere som har begått gjentatte lovbrudd av samfunnsskadelig eller plagsom art. Det vil også avgrenses mot straffeloven § 62 fjerde ledd om lovbrøyttere som var i faktisk villfarelse eller annen tilstand som utelukker forsett. Det avgrenses også til parallellen til forvaring som også er en strafferettslig reaksjonsform som har til formål å verne samfunnet mot farlige lovbrøyttere, jf strl. § 40.³²

1.4 Videre fremstilling.

Hovedformålet med oppgaven er som nevnt innledningsvis å bringe klarhet i hvordan nødvendighetsvilkåret i straffeloven § 62 skal tolkes. For å gjøre en slik analyse behøver vi en oversikt over regelverket for særreaksjoner generelt og historiske linjer, dette vil redegjøres

---

³⁰ NOU 2014:10 s. 305.

³¹ Prop 154 L (2016-2017) s. 148

³² Hovedforskjellen er at forvaringsdømte er tilregnelige etter straffeloven § 20, i motsetning til utilregnelige lovbrøyttere som er hovedfokuset i oppgaven.

for i kapittel 2. Vi behøver også å ha oversikt over begrunnelsen for å ha særreaksjoner ettersom utgangspunktet er at det er tale om lovbrøtere uten skyldene som skal fritas for straffansvar, det vil redegjøres for i kapittel 3. Med dette som utgangspunkt vil det i kapittel 4 som er hovedtyngden av oppgaven analyseres nødvendighetsvilkåret og ta for meg ordlyd, forarbeider og drøfte hvordan rettspraksis tolker nødvendighetsvilkåret og de skjønnsmessige vurderingsmomentene. Der det tilsynelatende ser ut til at nødvendighetsvilkåret henger tett sammen med vilkåret om gjentakelsesfaren i straffeloven § 62. Til slutt vil jeg i kapittel 5 komme med avsluttende bemerkninger og forslag til lovendringer om hvordan uklarheten kan løses.

2. Reaksjoner mot utilregnelige lovbrøtere – regelverket.

2.1 Historisk perspektiv.

For å forstå dagens rettssystem og rettsorden er det grunnleggende å kjenne til historiske linjer i rettsutviklingen.³³ Gjennom tusenvis av år har utilregnelighet vært et av strafferettens mest omstridte og kompliserte spørsmål.³⁴ I løpet av de siste 200 årene har både lovgivning, rettsanvendelse og straffereaksjoner om utilregnelige ofte blitt tilpasset og endret etter groteske enkeltsaker om drap eller annen alvorlig kriminalitet.³⁵ Også de nye lovendringene som trådte i kraft 1 oktober 2020 om utilregnelighet i straffeloven § 62 har kommet i kjølvannet av 22 juli -saken, der mye av debatten handlet om hvordan samfunnsvernet skal ivaretas.³⁶

Lovbrøtere som anses utilregnelige og dermed ikke skal straffes er et prinsipp som har svært lange røtter tilbake i historien.³⁷ Allerede i Gulatingloven og Frostatingloven fantes det egne regler om sinnslidelser.³⁸ Den eldste kjente dommen som behandlet utilregnelighet, er saken

---

³³ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2 utgave, Universitetsforlaget, 2015 s. 25.

³⁴ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 9.

³⁵ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 20-21.

³⁶ NOU 2014:10 s. 21

³⁷ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 15.

³⁸ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 15.

mot Ragnhild Tregagås fra 1325 som handlet om at hun skal ha kastet trolddom over kjønnsorganet til sin tidligere kjæreste som hun hevdet var kjærlighetsmagi.³⁹

Kriminalloven fra 1842 hadde ikke særreaksjoner, men sikringsinstituttet som ble innført i norsk rett ved straffeloven av 1902 var et av de sentrale formålene å verne samfunnet mot farlige lovbrøyttere.⁴⁰ Videre var det en revisjon av regelverket mot utilregnelige i 1929 som ikke ble endret før i 2002, regelverket ble videreført til dagens straffelov av 2005.⁴¹ Nedenfor i punkt 2.2 skal vi nå se nærmere på regelverket generelt for å kunne idømme en lovbrøytter til overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

2.2 Dagens regler i korthet.

Et krav for at en lovbrøytter skal kunne bli dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62 er at lovbrøytteren mangler skyldene etter straffeloven § 20. Denne fungerer som en inngangsbestemmelse for strl. § 62. Straffeloven § 20 andre ledd angir utilregnelighetsvilkårene, herunder «*sterkt avvikende sinnstilstand, sterk bevissthetsforstyrrelse eller har en høygradig psykisk utviklingshemming*». I vurderingen skal det vektlegges «*graden av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevnen til lovbrøytteren*», jf strl. § 20 andre ledd.

Den nye ordlyden i straffeloven § 20 bokstav a «*sterkt avvikende sinnstilstand*», har blitt møtt med en del kritikk. Tidligere var ordlyden sinnssyk og senere psykotisk frem til lovrevisjonen.⁴² Kritikken rettet seg mot at vilkåret var uklart om hva som faller inn under den nye lovens ordlyd, jf Riksadvokatens uttalelse i 2019.⁴³ Dette kan være problematisk i forhold til klarhetskravet som gjør seg sterkt gjeldende på strafferettens område ettersom tilregnelighet er et vilkår for straff.⁴⁴

For at en lovbrøytter skal kunne dømmes til strafferettslige særreaksjonen på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62, må det foreligge en rettspsykiatrisk

---

³⁹ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 11

⁴⁰ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 19

⁴¹ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 19

⁴² NOU 1990:5 s. 38 og Ot.prp. nr. 87 s. 28

⁴³ Innst.296 L (2018-2019) s. 10.

⁴⁴ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 62.

undersøkelse i forkant, jf straffeprosessloven § 165 første ledd nr. 1.⁴⁵ Det anses å foreligge et behov for fagsakkyndig bistand i saker om utilregnelighet, ettersom det innebærer medisinske vurderinger som domstolene ikke har egen kompetanse på. Formålet med en slik rettspsykiatrisk undersøkelse er å vurdere om siktede har strafferettslig skylddevne eller om siktede har manglende skylddevne og anses utilregnelig.⁴⁶

I relasjon til dette er det i den nye lovendringen i straffeloven § 20 tilført et tilleggsvilkår i tredje ledd som skal vektlegges i vurderingen av skylddevne herunder «*graden av svikt i virkelighetsforståelse og funksjonsevne*», som er en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering. Bakgrunnen for lovendringen er etter forarbeidene i NOU 2014:10 s. 26 at det har blitt rettet kritikk mot rettspsykiatrien, der psykiaterne har fått for stor innflytelse i domstolene i saker om spørsmål om utilregnelighet. Sakkyndige i straffesaker skal altså ikke vurdere om rettslige vilkår er oppfylt, det er domstolens oppgave å vurdere. Det nye tilleggsvilkåret i strl. § 20 tredje ledd er innført for å tydeliggjøre at dette er en rettslig vurdering.⁴⁷

Når vilkårene i strl. § 20 er oppfylt om utilregnelighet og manglende skylddevne, går vurderingen videre til strl. § 62. For at en lovbrøtters skal få dom på overføring til tvungen psykisk helsevern foreligger det flere vilkår som må være oppfylt etter straffeloven § 62. Strukturen i straffeloven § 62 består av fire ledd og hjemler to former for særreaksjoner.⁴⁸ Der første ledd angir tidsubestemt særreaksjon som det vil fokuseres på i oppgaven. Straffeloven § 62 andre ledd regulerer tidsbestemt særreaksjon som kun kan vare i tre år etter overføringsdommen, jf strl. § 65 fjerde ledd tredje punktum og gjelder ovenfor lovbrøttere som begår lovbrudd av samfunnsskadelig eller særlig plagsom art.⁴⁹ Videre inneholder tredje ledd vurderingsmomenter om gjentakelsesfaren og i fjerde ledd regulerer unntak om fortsett der lovbrøtteren var i faktisk villfarelse, jf § 25 eller i en tilstand som ikke omfatter forsett. Straffeloven § 62 og øvrige vilkår som har betydning for «*nødvendighetsvilkåret*» vil bli nærmere redegjort for under punkt 4.3.

Dagens regelverk har også innført endringer i forhold til hvilken av særreaksjonene lovbrøtteren skal idømmes, herunder tvungen omsorg, jf strl. § 63 eller overføring til tvungen psykisk helsevern, jf straffeloven § 62 som er mest hensiktsmessig i det konkrete tilfellet, der

---

⁴⁵ Lov 22.mai 1981 nr. 25 om rettergangen i straffesaker.

⁴⁶ NOU 2014:10 s. 26.

⁴⁷ Innst.296 L (2018-2019) s. 7

⁴⁸ Linda Gröning, Lovkommentar, Strl. § 62, note 1. Lovdata.no/Karnov (lest 8 oktober 2021)

⁴⁹ Strl. § 62 andre ledd innført i 2016, jf Prop 122 L (2014-2015) s. 18, videre henvisning til Linda Gröning, Lovkommentar, Strl. § 62, note 6. Lovdata.no/Karnov (lest 8 oktober 2021)

det avgjørende ikke lenger er hvilken utilregnelighetstilstand lovbryteren har.⁵⁰ Tidligere rettstilstand forelå det klart skille mellom lovbrytere som falt inn under ordlyden i strl. § 20 bokstav c «*psykisk utviklingshemmet i høy grad*» skulle idømmes tvungen omsorg etter straffeloven § 63. Og lovbrytere som var utilregnelige på grunn av «*psykose eller sterk bevissthetsforstyrrelse*», jf tidl. Strl. § 20 bokstav b og d var begrenset til å dømmes til overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62. Den nye lovendringen innebærer at en lovbryter som eksempelvis har alvorlig demens, og som blir ansett å ha «*sterkt avvikende sinnstilstand*» jf strl. § 20 andre ledd bokstav a, vil tvungen omsorg kunne være den særreaksjonen som er best egnet i den konkrete saken.⁵¹

Videre er regelverk utformet slik at etter en lovbryter blir idømt overføring på tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg, jf strl. § 62 og 63 skal det etter hvert vurderes opphør av særreaksjonen etter strl. § 65. Sentralt i denne sammenhengen er at opprettholdelse av særreaksjonene kun kan foreligge når vilkåret om gjentakelsesfare er oppfylt, der vurderingsmomentene følger av § 62 tredje ledd.

Samlet sett er dagens regelverk endret på enkelte punkter etter den nye lovendringen i oktober 2020. Det må likevel som tidligere rettstilstand, foreligge en totalvurdering der flere vilkår i straffeloven må være oppfylt for at en lovbryter skal kunne idømmes overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

2.3 Påtalemyndighetens rolle.

I straffesaker mot utilregnelige lovbrytere, der domstolene skal vurdere om særreaksjonen er «*nødvendig for å verne samfunnet*», jf straffeloven § 62 har påtalemyndigheten en særskilt rolle. Primærkompetansen til å beslutte og iverksette etterforskning, uavhengig av den konkrete sakens alvor, har påtalemyndigheten i politiet kompetanse til å avgjøre om tiltale skal besluttes.⁵² Dette gjelder også for avgjørelse av tiltale vedrørende dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter strl. § 62. Ved rettskraftig dom er det helsevesenet som har

---

⁵⁰ Prop 154 L (2016-2017) s. 231.

⁵¹ Prop 154 L (2016-2017) s. 231

⁵² Gjert Johan Kjelby, *Påtalerett*, 2 utgave Cappelen Damm 2019 s. 357.

ansvar for lovbryteren, imidlertid har påtalemyndigheten rolle ved å kontrollere at helsevesenet ivaretar samfunnsvernet.⁵³

I relasjon til dette er det sentralt at påtalemyndigheten har en partsrolle og kontrollfunksjon ved rettskraftig dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf straffeloven § 62. Ved opphør av særreaksjonen, følger det av straffeloven § 65 fjerde ledd at *«påtalemyndigheten kan til enhver tid beslutte opphør av reaksjonen (...)»*.⁵⁴ Formålet med at påtalemyndigheten utøver denne kontrollfunksjonen og rett til å uttale seg må vi ta et historisk tilbakeblikk da begrunnelsen var *«for å markere at hensynet til samfunnsbeskyttelsen er særlig tungtveiende ved denne særreaksjonen»*.⁵⁵

I tillegg har påtalemyndigheten i politiet klagerett på vedtak om overføring etter psykisk helsevernlov § 5-4. Høyesterett har i Rt.2005.1091 avsnitt 22 omtalt påtalemyndighetens rolle ved strafferettslig særreaksjonen *«ved idømmelse av strafferettslig særreaksjon på tvungent helsevern, der påtalemyndigheten har en partsrolle både ved spørsmål knyttet til opphør av reaksjonen og ved vesentlige endringer i behandlingen»*.

Samlet sett har påtalemyndigheten en særskilt rolle i saker med problemstillinger knyttet til strafferettslig utilregnelighet og dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62 og opphør av særreaksjonene etter straffeloven § 65.

I kapittel 2 har vi sett nærmere på det generelle regelverket for strafferettslige særreaksjoner. I kapittel 3 nedenfor inneholder begrunnelsen for å ha særreaksjoner, som vil gi innsikt i en bredere juridisk kontekst av nødvendighetsvilkåret i straffeloven § 62.

---

⁵³ Øyvind Holst, *Samfunnsvernets begrensninger*, Avhandling 2020 s. 243.

⁵⁴ Se nærmere om påtalemyndighetens praksis i Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001 s. 7.

⁵⁵ Øyvind Holst, *Samfunnsvernets begrensninger*, Avhandling 2020 s. 245, videre henvisninger til NOU 1974:17 s. 156.

3. Utgangspunkt for den videre analysen: Begrunnelse for å ha særreaksjoner.

3.1 Hvorfor straffereaksjoner mot ikke ansvarlige lovbrøttere?

Etter norsk strafferett så bygger straffeansvaret «på en forestilling om at mennesker har en evne til å foreta frie og fornuftige handlinger».⁵⁶ Det er en betingelse for straffeansvar at lovbrøtteren er tilregnelig på handlingstidspunktet og da har skyldene, jf straffeloven § 20.⁵⁷ Mennesker som blir ansett for å være utilregnelige i handlingstidspunktet vil det norske rettssystem anse at det vil være urimelig og urettferdig å klandre en lovbrøttere med manglende skyldene hvis et av utilregnelighetsvilkårene i straffeloven § 20 andre ledd er oppfylt.⁵⁸

Denne gruppen lovbrøttere kan ikke ansvarliggjøres for lovbruddet de har begått, og de kan ikke klandres for sine handlinger siden de ikke selv forstår konsekvensene av dem, og skal da heller ikke straffes.⁵⁹ Hensynet til allmenn-og individualprevensjon vil heller ikke gjøre seg sterkt gjeldende i saker hvor lovbrøtteren er utilregnelig etter straffeloven § 20.⁶⁰ Det kan ikke forventes ovenfor disse lovbrøtterne at det er formålstjenlig å ilegge dem straffansvar fordi de mest sannsynlig ikke vil reagere på en straffetrussel.⁶¹ I tillegg vil fengsel som utgangspunkt være en lite egnet behandling for denne gruppen utilregnelige lovbrøttere.⁶²

Ut fra forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s. 53 er en av begrunnelsen for å ha utilregnelighetsregel:

«Strafferettens utilregnelighetsregler tar sikte på å bestemme hvilken grad av sjelelig sunnhet og modenhet som må være til stede for at det skal være moralsk akseptabelt av staten å påføre en lovbrøttere et strafferettslig ansvar. Det primære målet er å foreslå en utilregnelighetsregel som best mulig treffer de alvorlig psykisk syke lovbrøttere som ut fra begrunnelsene for straff ikke bør være ansvarlige – altså identifisere de som ikke kan klandres».

---

⁵⁶ Linda Grønning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 485.

⁵⁷ NOU 2014:10 s. 404, vedlegg 1 Linda Grønning *Tilregnelighet og utilregnelighet: begreper og regler*.

⁵⁸ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 219.

⁵⁹ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 219.

⁶⁰ Bernt Gran, *Hundre år med hodebry*, Cappelen Damm 2014, s. 220.

⁶¹ Linda Grønning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 485.

⁶² Linda Grønning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2 utgave Fagbokforlaget 2019, s. 486

Forarbeidene begrunner regelverket ut fra et klanderhensyn, å frita enkelte lovbrøyttere som faller inn under vilkåret om utilregnelighet, der det ikke vil være moralsk akseptabelt av en rettsstat å ilegge dem straffansvar.⁶³

Utgangspunktet er altså at strafferettslig utilregnelige lovbrøyttere ikke skal idømmes noen straffereaksjon. Likevel er det i enkelte tilfeller ansett for å være et behov for å beskytte samfunnet at staten har særreaksjoner mot lovbrøyttere som anses for å være farlige utilregnelige.⁶⁴ Hvis man i norsk rett ikke hadde hatt adgangen til å idømme en strafferettslig særreaksjon ovenfor utilregnelige lovbrøyttere, hadde alternativet blitt å anvende administrativ tvangsinngjøring etter psykisk helsevernlov § 3-3.

Ut fra forarbeidene i NOU 2014:10 s. 31 hadde konsekvensen da vært at *«en utilregnelig lovbrøytter som umiddelbart blir tvangsinnlagt i sykehus får behandling og kort tid ikke lenger er alvorlig sinnslidende, skal etter psykisk helsevernlov skrives ut – uansett hvor farlig han ellers måtte være»*. Dette er hovedbegrunnelsen for at vi har strafferettslig særreaksjoner mot uskyldige lovbrøyttere, da samfunnet har et behov for vern for å sikre seg mot farlige utilregnelige som kan begå ny alvorlig kriminalitet.

Samfunnsvernet trer da inn og legitimerer den strafferettslige særreaksjonen ved dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62. Da blir lovbrøytteren dømt til behandling istedenfor fengsel. Nedenfor i punkt 3.2 skal vi se nærmere på spesifikke begrunnelser for straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret.

3.2 Spesifikke begrunnelser for straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret.

Lovbrøyttere som idømmes overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62 er en særlig sårbar gruppe mennesker som ikke har skyldene etter strl. § 20 og i utgangspunktet ikke skal idømmes noen strafferettslig reaksjon. Imidlertid kan unntak gjøre gjeldende hvis vilkårene i straffeloven § 62 er oppfylt. Det foreligger altså inngripende tiltak med tvang overfor enkeltindividet når det anses *«nødvendig for å verne samfunnet»* å idømme

---

⁶³ Linda Gröning, *Hvordan skal vi avgjøre om en alvorlig sinnslidelse innebærer utilregnelighet? Refleksjoner om lovforslaget i Prop 154 L (2016-2017)* Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice 23 desember 2017 s. 83, <https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/1384> (lest 28 november 2021).

⁶⁴ Prop 154 L (2016-2017) s. 15.

særreaksjonen. Det blir da en forholdsmessighetsvurdering av samfunnets behov for beskyttelse som må veies opp mot hensynet til den enkelte lovbyteren.⁶⁵

Den sentrale begrunnelsen for straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret følger av forarbeidene i NOU 2014:10 s. 305 «*Strafferettslige særreaksjoner benyttes for å beskytte samfunnets borgere mot fremtidige skadelige handlinger eller angrep*». Etersom dom på overføring til tvungent psykisk helsevern er en framtidsvurdering, vil det være en forholdvis vanskelig avveining av hensynet til individet mot hensynet til samfunnet. Det er på den ene siden et tvangsinngrep for individet, som er så alvorlig psykisk syk at de ikke anses for å ha skyldene, og på den andre siden samfunnets behov for vern mot farlige utilregnelige lovbytere.

Det er således viktig at den norske rettsstaten ivaretar utilregnelige lovbyteres rettsikkerhet i rettsanvendelsen.⁶⁶ Forarbeidene fastslår at det foreligger et krav om minste inngreps prinsipp:

*«hva som er nødvendig, bror på hvilket gjennomslag hensynet til samfunnsvernet skal ha. Det kan kun gripes inn overfor lovbyteren dersom det er en nærliggende fare for at interessene som søkes vernet blir krenket. Hvis det finnes andre mindre inngripende måter å ivareta samfunnsvernet på, skal dom på tvungent psykisk helsevern ikke idømmes».*⁶⁷

Ut fra forarbeidene skal retten vurdere om det foreligger mindre inngripende tiltak, herunder hvilket tilbud samfunnet for øvrig har å gi lovbyteren. Dette vil bli videre behandlet under punkt 4.4.5. Nedenfor skal vi se nærmere på samfunnsvernets betydning.

3.3 Samfunnsvernets betydning.

Ordlyden i straffeloven § 62 uttrykker at «*særreaksjonen er nødvendig for å verne samfunnet*», tilsier at det er et sentralt vilkår i bestemmelsen som skal vektlegges i helhetsvurderingen av hvorvidt en lovbyter med manglende skyldene skal idømmes særreaksjonen. Ut fra forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s. 122 så er utilregnelige lovbytere som er så alvorlig psykisk syke helsevesenet sitt ansvar, og dette gjelder også når det er tale om alvorlige lovbrudd som utgjør en fare for samfunnet. I de tilfeller lovbyteren

---

⁶⁵ Prop 154 L (2016-2017) s. 148.

⁶⁶ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2 utgave, Universitetsforlaget, 2015 s. 167.

⁶⁷ NOU 2014:10 s. 350

utgjør en fare for andres liv, helse og frihet, så har helsevesenet ansvar både for behandlingen og for å ivareta samfunnsvernet.⁶⁸

Strafferettslige særreaksjoner ligger altså i krysset mellom helserett og strafferett. Med den konsekvens at lovverket følger et «to sporet system» etter både straffeloven § 62 og psykisk helsevernlov kapittel 5 som regulerer dom på overføring til tvungent psykisk helsevern.⁶⁹ De strafferettslige særreaksjonene blir således styrt av prinsippene og innholdet som følger av helselovgivningen.⁷⁰ Lovgiver har vedtatt i begge lovene bestemmelser om samfunnsvern som formål.

Det følger av straffeloven § 62 første ledd *«særreaksjonen er nødvendig for å verne samfunnet»*. En sentral endring i det nye lovverket som trådte i kraft 1 oktober 2020 var å styrke samfunnsvernet der terskelen for å ilegge dom på overføring til tvungent psykisk helsevern er blitt senket, jf Prop 154 L (2016-2017) s. 15 som gir uttrykk for at *«departementet foreslår at samfunnsvernet styrkes ved å senke terskelen for bruk av særreaksjon i helsevesenet»*.

Videre følger det av psykisk helsevernlov § 5-3 andre ledd:

«ved avgjørelsen skal det legges vekt på hensynet til behandling av den domfelte og behovet for å beskytte samfunnet mot faren for nye lovbrudd. Dersom den domfelte er dømt etter (...) eller straffeloven § 62 første ledd, skal det legges særlig vekt på behovet for samfunnsbeskyttelse».

Når samfunnsvernet er den sentrale begrunnelsen for å idømme en lovbrøyer til overføring til tvungent psykisk helsevern etter § 62 og terskelen er senket, så vil det kunne få praktiske konsekvenser.⁷¹ En utilregnelig lovbrøyer som blir dømt til behandling, har det psykiske helsevernet en plikt til å ta imot vedkommende og det krever ressurser og er økonomisk kostbart.⁷² Ved den nye lovendringen som senket terskelen for særreaksjonen på dom på tvungent psykisk helsevern, vil det kunne føre til at flere lovbrøyttere blir dømt, som igjen kan føre til økt press på plassene i psykiatrien.⁷³ Dette har skapt bekymring i rettspsykiatrien, der

---

⁶⁸ Prop 154 L (2016-2017) s. 122

⁶⁹ Øyvind Holst, *Samfunnsvernets begrensninger*, Avhandling 2020 s. 88

⁷⁰ Prop 154 L (2016-2017) s. 123, jf NOU 2014:10 s. 306.

⁷¹ Prop 154 L (2016-2017) s. 15

⁷² Prop 154 L (2016-2017) s. 221, se videre henvisning til punkt 7.2.2, der det er beregnet at det vil koste 4.5 millioner kroner i året for spesialisthelsetjenesten for pasienter som er dømt til særreaksjonen.

⁷³ Prop 154 L (2016-2017) s. 15

rettspsykiater Randi Rosenqvist uttrykker at det er problematisk i forhold til det store presset på døgnplasser og at politikerne som gradvis reduserer tilbudet i psykiatrien, som kan gå ut over samfunnsvernet hvis lovbruterne ikke får adekvat behandling.⁷⁴

I dette kapitlet har vi sett nærmere på begrunnelsen for å ha særreaksjoner mot utilregnelige lovbrutere, der det sentrale hensynet er for å ivareta samfunnsvernet. Nedenfor i kapittel 4 som er hovedtyngden av besvarelsen, skal vi se nærmere på «nødvendighetsvilkåret» i straffeloven § 62 og de skjønsmessige vurderingsmomentene og sammenhengen med vilkåret om gjentakelsesfaren.

4. Nærmere om straffeloven § 62 og nødvendighetsvilkåret.

4.1. Begrepet nødvendig.

Ordlyden i straffeloven § 62 «nødvendig» er ikke legaldefinert, imidlertid blir det omtalt som et grunnvilkår for å idømme særreaksjonen på overføring til tvungent psykisk helsevern. Forarbeider, rettspraksis og juridisk teori kan gi veiledning for hvordan begrepet skal forstås for å kunne fastlegge rekkevidden av ordlyden.

I de nye lovendringene som trådte i kraft oktober 2020 har lovgiver særlig fokusert på å vektlegge behovet for å styrke samfunnsvernet mot utilregnelige lovbrutere når det anses som «nødvendig».⁷⁵ I forarbeidene har det blitt gitt uttrykk for at «samfunnet har en legitim interesse i å verne seg mot visse utilregnelige lovbrutes farlige adferd».⁷⁶ I relasjon til dette er det sentralt at i vurderingen av hvorvidt særreaksjonen er «nødvendig for å verne samfunnet», er i utgangspunktet gjentakelsesfaren kjernen i vurderingen.⁷⁷ Det er den nærliggende faren lovbruteren utgjør som er det legitime hensynet bak å kunne domfelle utilregnelige lovbrutere. Det ville ellers kunne foretas en administrativ tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernlov § 3-3.

Videre i forarbeidene til straffeloven § 62 gir uttrykk for at «dette vilkåret skal medføre at terskelen for dom på tvungent psykisk helsevern fremdeles er høy og at særreaksjonen ikke

---

⁷⁴ Randi Rosenqvist, *Ytring. Et lite klargjørende lovforslag*, Tidsskrift for strafferett 2018/1, 25 april 2018, s. 5. <https://juridika.no/tidsskrifter/tidsskrift-for-strafferett/2018/1/artikkel/rosenqvist>. (lest 28 november 2021).

⁷⁵ Prop 154 L (2016-2017) s.15 og s.148

⁷⁶ NOU 2014: 10 s. 303

⁷⁷ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 57

skal benyttes i tilfeller der det ikke er nødvendig av hensyn til samfunnsvernet».⁷⁸ Dette tilsier en forholdsmessighetsvurdering av samfunnets behov for vern opp mot hensynet til den enkelte lovbryteren. En slik forholdsmessighetsvurdering indikerer altså at det må være samsvar mellom mål og middel. Foreligger det «ekstraordinær fare for ny voldspreget kriminalitet der det er fare for andres liv, helse eller frihet kan særreaksjonen være nødvendig».⁷⁹ Hvis det ikke foreligger så kan det iverksettes andre mindre inngripende tiltak ved administrativ tvangsinnleggelse.⁸⁰ Dette har sammenheng med at dom på overføring til tvungent psykisk helsevern er et meget inngripende tiltak ovenfor enkeltmenneske.⁸¹

Høyesterett drøftet nærmere «nødvendighetsvilkåret» i Rt-2010-346 avsnitt 26 hvor det ble uttrykt at *«det er et grunnvilkår for å idømme tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 39 at dette er nødvendig for å verne samfunnet*. Saken gjaldt en person som ble dømt til tvungent psykisk helsevern og hadde en lang pasienthistorikk med ulike psykiatriske diagnoser.⁸² I tillegg var han domfelt fem ganger tidligere, der to av tilfellene var alvorlig trusler og vold mot hans mor som hadde foregått gjennom mange år hvor han blant annet hadde «stukket flere tegnestifter i hodebunnen på sin mor, tatt livrem rundt halsen hennes og strammet til, truet henne med kjøttkniv», jf avsnitt 21. Høyesterett la avgjørende vekt på lovbrysterens fare for gjentakelse med bakgrunn i hans sykehistorie, tidligere domfellelser og faren for ytterligere rusmisbruk som kunne utløse nye psykoser. Det ble dermed ansett som *«nødvendig»* å anvende dom på overføring til tvungent psykisk helsevern.

Juridisk teori har også gitt uttrykk for at nødvendighetsvilkåret er et av de sentrale grunnvilkårene for å idømme tvungent psykisk helsevern etter tidligere straffelov § 39, blant annet Jacobsen (2004) *«Grunnvilkåret er eit sjølvstendig vilkår, men samstundes og eit godt uttrykk for føremålet med særreaksjonen: Det er samfunnsvernet særreaksjonen skal ivareta, ikkje til dømes omsynet til lovbrytaren og behandling eller rehabiliteringen av denne (...)»*.⁸³

Samlet sett gir forarbeider, rettspraksis eller juridisk teori en veiledning på hvordan begrepet *«nødvendig»* skal forstås, der det sentrale er faren for nye lovbrudd som gjør at samfunnet har behov for å verne seg mot farlige utilregnelige lovbryttere. Dette må da ses i sammenheng

---

⁷⁸ Prop 154 L (2016-2017) s. 232.

⁷⁹ NOU 2014:10 s. 303, Prop 154 L (2016-2017) s. 148.

⁸⁰ Prop 154 L (2016-2017) s. 148.

⁸¹ Prop 154 L (2016-2017) s. 149.

⁸² Rt.2010. 346 avsnitt 23

⁸³ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 49-50.

med de skjønsmessige vurderingsmomentene i nødvendighetsvilkåret som skal bli analysert nærmere nedenfor i punkt 4.2.

4.2.Kort om vurderingstemaene og relasjonen mellom momentene.

Ordlyden i straffeloven § 62 om at særreaksjonen må være «*nødvendig for å verne samfunnet*», tilsier at det må vurderes på bakgrunn av en helhetsvurdering av de øvrige momentene. Ved denne skjønsmessige helhetsvurderingen følger det av forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s. 149 at ved vurderingen av nødvendighetsvilkåret er det fem sentrale vurderingsmomenter herunder:

*«Hvor alvorlig kriminalitet som er begått, hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet, hvor alvorlige handlinger det er fare for, hvilken sinnstilstand tiltalte er i og hva slags tilbud samfunnet ellers har å gi lovbrysteren, for eksempel gjennom psykisk helsevernloven».*⁸⁴ Disse ulike vurderingene vil i noen grad gli over i hverandre selv om momentene skal vurderes isolert, er det sentralt at de ses i sammenheng.⁸⁵

En naturlig språklig forståelse av ordlyden i straffeloven § 62 «*nødvendig for å verne samfunnet*», tilsier at for å ilegge særreaksjonen på dom på tvungent psykisk helsevern må det foretas en konkret vurdering av lovbrysteren i hvert enkelt tilfelle og ikke en generell vurdering. Terskelen for å overføre en lovbryster som anses utilregnelig er fremdeles høy, selv om den nye lovendringen har gjort at terskelen har blitt senkes noe for å ivareta samfunnsvernet.⁸⁶

I denne sammenhengen har forarbeidene gir et uttrykk for hvordan denne helhetsvurderingen skal forstås, selv om det ikke gir så mye veiledning:

*«Det er viktig at det foretas en grundig helhetsvurdering der alle momentene ses i sammenheng, slik at det er helhetsbildet som avgjør om særreaksjonen kan ilegges selv om alle øvrige vilkår isolert sett er oppfylt».*⁸⁷

---

⁸⁴ Prop 154 L (2016-2017) s. 149 og NOU 2014:10 s. 312

⁸⁵ Prop 154 L (2016-2017) s. 232

⁸⁶ NOU 2014:10 s. 32.

⁸⁷ Prop 154 L (2016-2017) s. 232.

Samlet sett er det alle momentene som må ses i sammenheng for å foreta en konkret vurdering av om særreaksjonen er «*nødvendig for å verne samfunnet*», jf straffeloven § 62.

I relasjon til dette skal ikke betraktninger om gjengjeldelse eller den alminnelige rettsfølelse begrunne anvendelse av strafferettslige særreaksjonen på dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.⁸⁸ Det er altså som utgangspunkt bare for de tilfeller at det fremstår som «*urimelig at samfunnet ikke har muligheten til å verne seg*» mot utilregnelige lovbrutere som begrunner at særreaksjonen er nødvendig.⁸⁹ Imidlertid er ordlyden i straffeloven § 62 «*nødvendig for å verne samfunnet*», noe vag og gir ikke klar anvisning på «hva det er samfunnet må vernes mot».⁹⁰

I forarbeidene i NOU 2014:10 s. 312, står det at i den skjønsmessige helhetsvurderingen vil risikovurdering være sentralt «*om strafferettslig særreaksjonen er «nødvendig for å verne samfunnet, avgjøres ved at retten foretar en helhetlig risikovurdering. De sentrale vurderingstemaene er graden av sannsynlighet for nye lovbrudd, og hvor alvorlige lovbrudd det er fare for*».

Dette støttes også av juridisk teori at «*det er openbart at ein her siktar til ein slags risiko og denne risikoen vil vere knytt til gjentakelsesfaren som må føreligge*».⁹¹ Det tilsier at vilkåret om gjentakelsesfaren har en side mot vilkåret om «*nødvendig for å verne samfunnet*» i straffeloven § 62 som det skal redegjøres særskilt nærmere om i sammenheng med momentet om hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet under punkt. 4.4.2. I dette avsnittet har vi sett at vurderingsmomentene i nødvendighetsvilkåret må ses i sammenheng. Nedenfor skal vi se nærmere på relasjonen til andre vilkår som har betydning for nødvendighetsvilkåret i straffeloven § 62.

4.3. Relasjonen til andre vilkår i straffeloven § 62.

I vurderingen av hvorvidt det anses «*nødvendig for å verne samfunnet*» etter straffeloven § 62 må det foretas en konkret skjønsmessig helhetsvurdering med bakgrunn i de fem

---

⁸⁸ Prop. 122 L (2014-2015) s. 40, videre henvisning til Frøseth, Anne Marie, Gröning, Linda, Wandall, Rasmussen, *Rettsfølelsen i strafferettssystemet – perspektiver fra teori og praksis*. Gyldendal 2016 kapittel 6, *er de norske utilregnelighetsreglene i strid med rettsfølelsen?*

⁸⁹ Prop. 122 L (2014-2015) s. 40

⁹⁰ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 54.

⁹¹ Jørn Jacobsen, *dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s. 54.

vurderingsmomentene som er presentert ovenfor.⁹² I denne sammenhengen henger *nødvendighetsvilkåret* særlig tett sammen med flere andre materielle vilkår i straffeloven § 62.

Vilkåret om *«begått eller forsøkt å begå lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet eller kunne utsette disse rettsgodene for fare»*, har nær sammenheng med nødvendighetsvilkåret. Og særlig vilkåret om gjentakelsesfare *«faren for ny og alvorlig integritetskrenkelse er nærliggende»* og vurderingsmomentene i gjentakelsesfaren som fremgår av straffeloven § 62 tredje ledd som har betydning for analysen av *«nødvendighetsvilkåret»* i straffeloven § 62 første ledd.

Nedenfor skal vi se nærmere på det første vurderingsmomentet i nødvendighetsvilkåret, herunder hvor alvorlig kriminalitet som er begått, der momentet også har en side mot vilkåret om gjentakelsesfaren.

4.4. Nødvendig for å verne samfunnet – vurderingsmomenter i den skjønsmessige helhetsvurderingen, jf straffeloven § 62.

4.4.1. Hvor alvorlig kriminalitet som er begått.

Den første underproblemstillingen er hvilken betydning det har for hvor alvorlig kriminalitet som er begått i den skjønsmessige helhetsvurderingen av vilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* i straffeloven § 62 første ledd.

Vurderingsmomentet om *«hvor alvorlig kriminalitet som er begått»* kan ses i sammenheng med ordlyden i straffeloven § 62 første ledd *«har begått, eller forsøkt å begå et lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet, eller kunne utsette disse rettsgodene for fare»*, ettersom vurderingstema i utgangspunktet er det samme. Dette er også et av grunnvilkårene for å idømme den strafferettslige særreaksjonen på dom på overføring til tvungent psykisk helsevern.

Ut fra forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s. 232 inneholdt den tidligere ordlyden av *«lovbruddet»* en oppramsing av ulike typer lovbrudd som ble omfattet, herunder

---

⁹² Se punkt 4.2.

«voldslovbrudd, seksuallovbrudd, frihetsberøvelse, ildspåsettelse, og lovbrudd som falt inn under andre lovbrudd». Dette ble nå fjernet i den nye lovendringen i straffeloven § 62 og den nye formuleringen ikke tar sikte på noen realitetsendring, formålet var å forenkle ordlyden.⁹³ Lovbruddet må fremdeles vurderes i lys av de interessene straffeloven skal verne, herunder liv, helse og frihet i den helhetlige vurderingen av om særreaksjonen skal anvendes.⁹⁴

Etter de nåværende endringene i straffeloven § 62 foreligger det heller ikke et skille mellom lovbrudd av «alvorlig» og «mindre alvorlig» art som tidligere.⁹⁵ Ut fra forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s.15 er det «avgjørende hvilken fare for borgernes liv, hele og frihet som lovbrøtteren representerer, ikke hvilket lovbrudd som han har begått». Det tilsier at det er den fremtidige faren for nye lovbrudd som er begrunnelsen for anvendelse av særreaksjonen.

Videre i forarbeidene Prop 154 L (2016-2017) s. 232 er hensynet bak det tidligere skille mellom lovbruddets art nå av mindre betydning etter lovendringen, der lovgiver har valgt å vektlegge skadeomfanget:

«faren for de rettsgodene som man ønsker å verne, beror ikke nødvendigvis på grovheten av det begåtte lovbruddet. Det kan være tilfeldig om et voldslovbrudd anses alvorlig, siden skadeomfanget er avgjørende for hvilket straffebud handlingen rammes av».

Det har sammenheng med at i enkelte tilfeller kan det være tilfeldigheter som utgjør at lovbruddet ikke ble alvorlig, men der skadeomfanget likevel kunne bli stort. I slike tilfeller vil det være uheldig om samfunnet ikke kan verne seg mot farlige utilregnelige der dom på overføring til tvungent psykisk helsevern ikke kunne anvendes.⁹⁶

I relasjon til dette har altså forarbeidene nå enkelte endringer angående at det som er avgjørende etter ny rettstilstand skal bestemmelsen anvendes etter hvorvidt lovbrøtteren utgjør en «fare» i større grad enn hvor alvorlig kriminalitet som tidligere er begått. Dette innebærer at det må foretas en bred skjønnsmessig helhetsvurdering av faren i høyere grad enn tidligere da man skilte mellom grovheten av lovbruddet. Denne skjønnsmessige helhetsvurderingen må avgjøres konkret i hvert enkelt tilfelle og sees i sammenheng med vilkåret i straffeloven § 62 om at det må foreligge «nærliggende fare» og for «ny og alvorlig integritetskrenkelse». Ut fra forarbeidene er «det begåtte lovbruddet vil likevel være viktig i vurderingen av

---

⁹³ Prop 154 L (2016-2017) s. 232.

⁹⁴ Linda Gröning, Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 3.2. Lovdata.no/Karnov (lest 30 november 2021).

⁹⁵ Prop 154 L (2016-2017) s. 15

⁹⁶ Linda Gröning, Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 3.4. Lovdata.no/Karnov (lest 15 november 2021)

gjentakelsesfaren etter straffeloven § 62 tredje ledd.⁹⁷ I relasjon til farevurderingens innhold, er det sentralt at selv om vurderingstema ikke lenger vurderes om det er begått et lovbrudd av «alvorlig art», er betingelsen for å ilegge dom på overføring til tvungent psykisk helsevern fremdeles være «at de fremtidige lovbruddene man frykter, har en viss alvorlighetsgrad» over seg.⁹⁸

Høyesterett viser hvordan de vektlegger dette momentet om hvor alvorlig kriminalitet som er begått i HR-2021-937-A omtalt som «Valdresekspress-dommen». Saken gjaldt en asylsøker som i 2003 hadde begått alvorlig kriminalitet og forsettlig drept to personer og tre tilfeller av kroppsskade på tilfeldige ofre. Lovbryteren var utvist av Norge av utlendingsmyndighetene og var dømt til strafferettslig særreaksjon på dom overføring på overføring til tvungent psykisk helsevern og spørsmålet var om opprettholdelse av særreaksjonen jf strl. § 65.

Høyesterett uttalte i avsnitt 21 at «*A begikk i 2003 svært alvorlige voldshandlinger – to drap og tre tilfeller av kroppsskade. Handlingene ble begått med en forskjærkniv og bar preg av mishandling ved gjentatte stikk og hugg mot tilfeldige personer (...). Ved vurderingen står de tidligere handlingene helt sentralt*».

Høyesterett vektet momentet tungt «*hvor alvorlig kriminalitet som er begått*», sammen med vilkårene i strl. § 62 om «*nærliggende fare for ny og alvorlig integritetskrenkelse*» og for å «*verne andres, liv helse eller frihet*». Det avgjørende i saken var hensynet til samfunnets behov for beskyttelse som begrunnet at høyesterett anså det nødvendig at lovbryteren fremdeles var underlagt dom på tvungent psykisk helsevern.

Samlet sett har momentet om «*hvor alvorlig kriminalitet som er begått*» etter lovendringen i 2020 størst betydning i sammenheng med vilkåret om gjentakelsesfare, der vektleggingen av momentet har særlig betydning for de tilfeller der skadepotensialet er stort, som henger tett sammen med den skjønnsmessige helhetsvurderingen av vilkåret «*nødvendig for å verne samfunnet*», jf straffeloven § 62. Lovgiver fjernet det tidligere skille mellom alvorlig og mindre alvorlig art ettersom samfunnet behov for vern mot farlige utilregnelige lovbrytere. Dette kan forklares ut fra forarbeidene med at «*særreaksjonen ikke er en straffeaksjon, men er utelukkende begrunnet i behovet for samfunnsvern*». ⁹⁹ Videre kan det også trekkes ut fra forarbeidene at det er faren for liv, helse og frihet som er avgjørende for ileggelse av

---

⁹⁷ Prop 154 L (2016-2017) s. 232, Gjentakelsesfaren vil bli nærmere behandlet nedenfor i punkt 4.4.2.

⁹⁸ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar: Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 01.09.2021)

⁹⁹ Prop 154 L (2016-2017) s. 135.

særreaksjonen. Dette bringer oss videre til neste vurderingsmoment i «*nødvendighetsvilkåret*», herunder hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet der vilkåret om gjentakelsesfaren også har stor betydning for tolkningen.

4.4.2 Hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet.

Neste underproblemstilling er betydningen av hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet har for den skjønsmessige helhetsvurderingen av vilkåret «*nødvendig for å verne samfunnet*» i straffeloven § 62.

Hensynet bak at det anses legitimt å idømme et så inngripende tvangsinngrep som strafferettslige særreaksjon på dom på tvungent psykisk helsevern er for å gi «borgerne eller andre samfunnsinteresser beskyttelse mot fremtidige skadelige handlinger fra farlige utilregnelige lovbrøyttere som kan begå ny alvorlig volds- eller voldspreget kriminalitet».¹⁰⁰

Ut fra forarbeidene er det «*faren for fremtidige krenkelsers av liv, helse og frihet som begrunner bruken av særreaksjonen*».¹⁰¹ Videre i forarbeidene står det at i vurderingen av om dom på overføring til tvungent psykisk helsevern er «*nødvendig for å verne samfunnet, avgjøres av at retten foretar en helhetlig risikovurdering. De sentrale vurderingstemaene er graden av sannsynlighet for nye lovbrudd, og hvor alvorlige lovbrudd det er fare for*».¹⁰² Det innebærer at hvis det foreligger sannsynlighet for ny kriminalitet, vil dette i utgangspunktet være et tungtveiende moment for å idømme særreaksjonen.

Ovenfor ble det gjort rede for vurderingsmomentet om hvor alvorlig kriminalitet som tidligere er begått, der «*forbrytelsens art og omfang kan gi holdepunkter for hvor sannsynlighet det er at noe liknende skjer igjen*» og som blir vurderingstema i dette avsnittet.¹⁰³ Problemstillingen om hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet kan reise vanskelige spørsmål når det gjelder å forutsi nye straffbare handlinger i fremtiden. Dette knytter også vurderingen til om det er etisk forsvarlig å foreta en slik hypotetisk fremtidsvurdering.¹⁰⁴ Samtidig har samfunnet behov for

---

¹⁰⁰ Prop 154 L (2016-2017) s. 15.

¹⁰¹ NOU 2014:10 s. 310.

¹⁰² NOU 2014:10 s. 312.

¹⁰³ Rt.2003.1085 avsnitt 18.

¹⁰⁴ Georg Høyser og Odd Steffen Dalgard, *Lærebok i rettspsykiatri*, Gyldendal 2002 s. 253- 254.

vern mot utilregnelige lovbrutere som kan utgjøre en stor fare for nye lovbrudd i enkelte tilfeller veie tyngre enn hensynet til den enkelte lovbruteren.

Vurderingsmomentet om *«hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet»*, henger særlig tett sammen med vilkåret i straffeloven § 62 første ledd om *«faren for en ny og alvorlig integritetskrenkelse er nærliggende»* og vurderingsmomentene i gjentakelsesfaren som fremgår av straffeloven § 62 tredje ledd.

Etter ordlyden i straffeloven § 62 første ledd kreves det at det foreligger en *«nærliggende fare»* for at lovbruteren vil begå *«et lovbrudd som krenker eller utsetter»* (...) *andres liv helse eller frihet for fare»*. Ut fra forarbeidene skal det forstås som at det foreligger en *«kvalifisert risiko for tilbakefall og faren på domstidspunktet vurderes som reell»*.¹⁰⁵ Det er altså en vurdering som er fremtidsrettet, der det må foreligge konkret fare for fremtidige handlinger som krenker liv, helse eller frihet.¹⁰⁶ Forarbeidene gir videre uttrykk for at *«kravet til faregrad er etter lovforarbeidene relative og avhengig av det begåtte lovbruddets grovhet, og hvor alvorlig forbrytelse det er fare for»*.¹⁰⁷ Hvor alvorlig lovbrudd som er begått, vises det til drøftelsen ovenfor i punkt 4.4.1 og hvor alvorlige handlinger det er fare for vil bli drøftet nedenfor i punkt 4.4.3.

Høyesterett har i Rt. 2010.346 vurdert betydningen av hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet har for vilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* i straffeloven § 62. Saken gjaldt anke over dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, der høyesterett uttalte under helhetsvurderingen i avsnitt 25:

«I lys av hans historie med vold og trusler, hans mentale tilstand og rusavhengighet, sammenholdt med at bruk av rusmidler i betydelig grad forverrer hans tilstand, er det etter mitt syn en nærliggende fare for at han på nytt vil begå en alvorlig forbrytelse som krenker eller utsetter for fare andres liv, helse eller frihet».

Høyesterett la vekt på faren for ytterligere rusmisbruk som kunne utløse ny psykose, da det forelå en nærliggende fare for andres liv, helse eller frihet og idømte strafferettslig særreaksjonen fordi det var *«nødvendig for å verne samfunnet»*.

---

¹⁰⁵ NOU 2014:10 s. 310 og Ot.prp.nr. 87 (1993-1994) s. 108.

¹⁰⁶ Linda Gröning, Lovkommentar, Strl. § 62, note 5. Lovdata.no/Karnov (lest 18 november 2021).

¹⁰⁷ NOU 2014:10 s. 310, jf NOU 1990:5 s. 86.

Vilkåret «*faren for en ny og alvorlig integritetskrenkelse*» i straffeloven § 62 første ledd må «*faren for nye lovbrudd må m.a.o. relatere seg til overtredelser av samme art som kan danne grunnlag for særreaksjonen*». ¹⁰⁸ De øvrige momentene i gjentakelsesfaren som fremgår av straffeloven § 62 tredje ledd, knyttes til fare for at lovbrøyteren begår nye lovbrudd. Ordlyden gir imidlertid ikke anvisning på at det må være tale om tilsvarende likt lovbrudd som det er fare for i fremtiden. Hvis lovbrøyteren for eksempel har begått et drap, kan det være risiko for andre alvorlige voldsforbrytelser i fremtiden som utgjør en stor sikkerhetsrisiko for andre mennesker.

Høyesterett har også uttalt at «*lovgivers intensjon har vært at forbrytelsens art og omfang kan gi holdepunkter for hvor sannsynlig det er at noe liknende skjer igjen*». ¹⁰⁹ At noe «liknende skjer igjen» tilsier at det ikke har betydning at handlingene må være eksakt like, men at det foreligger fare for ny og alvorlig integritetskrenkelse. Der det er tale om fare for liv, helse eller frihet. Bagatellmessige forhold vil da ikke omfattes av ordlyden ettersom det foreligger kriteriet for at handlingen må ha en «viss alvorlighetsgrad» over seg. ¹¹⁰

Underproblemstillingen ved betydningen av momentet «*hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet*» har for vilkåret «*nødvendig for å verne samfunnet*» i straffeloven § 62, er som nevnt innledningsvis uklart og det foreligger motstrid i rettskildene om hvordan vilkåret skal ses i sammenheng med vilkåret om gjentakelsesfare.

Forarbeidene gir uttrykk for at:

«i rettspraksis har vurderingen av dette vilkåret i praksis falt sammen med vurderingen av om det foreligger gjentakelsesfare. Spørsmålet om det foreligger gjentakelsesfare bør imidlertid prinsipielt sett holdes adskilt fra spørsmålet om særreaksjonen er nødvendig, det vil si om det foreligger grunn for samfunnet å verne seg mot denne faren(...)». ¹¹¹

Ut fra forarbeidene skal altså disse vilkårene vurderes isolert.

---

¹⁰⁸ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 18 november 2021).

¹⁰⁹ Rt.2003.1085 avsnitt 18.

¹¹⁰ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 18 november 2021).

¹¹¹ Prop 154 L (2016-2017) s. 149, NOU 2014:10 s. 312, Prop 122 L (2014-2015) s. 40, se også Riksadvokatens Rundskriv nr. 2/2020 s. 22 omtaler at vilkårene skal holdes adskilt.

Høyesterett har behandlet dette i flere rettsavgjørelser og understreker at vilkåret om «nødvendig for å verne samfunnet» har «nær sammenheng med vilkåret om «gjentakelsesfare» i straffeloven § 62.¹¹²

I Rt. 2003.1085, avsnitt 16 uttaler Høyesterett *«vilkåret om samfunnsvern har nær sammenheng med, og glir over i, vilkåret om gjentakelsesfare».*

Dette standpunktet er også gjentatt i Rt. 2004. 1119 avsnitt 24 *«kravet til samfunnsvernet har nær sammenheng med faren for gjentakelse».*

Også i Rt. 2005.1091 avsnitt 21, Rt. 2011.385 avsnitt 14 og HR-2021-937-A fulgte Høyesterett opp standpunktet ved å behandle vilkåret om nødvendighet og vilkåret om gjentakelsesfaren samlet.

I HR-2021-937 i avsnitt 27 uttalte Høyesterett at:

«ved vurderingen av om det foreligger en nærliggende fare for at A vil begå nye voldshandlinger (...) vil denne vurderingen i saken her være overlappende med vurderingen av samfunnsvernet. Jeg behandler derfor dette samlet, jf Rt.2011.385»

Dette tilsier at Høyesterettspraksis har et mønster på å se vilkåret om gjentakelsesfaren i sammenheng med vilkåret «nødvendig for å verne samfunnet» i straffeloven § 62.

Imidlertid drøftet ikke Høyesterett vilkårene om «nødvendig for å verne samfunnet» og «gjentakelsesfaren» i sammenheng, der ble de vurdert adskilt i Rt. 2006.1137, Rt.2006.1143 og Rt. 2010.346. Høyesterett foretok heller ingen konkret vurdering av om vilkårene skulle vurderes isolert eller ikke i disse dommene. Spørsmålet er hvordan høyesterett har foretatt vurderingen av vilkårene i de tre dommene.

I Rt.2006.1137 som behandlet vilkårene adskilt, ser det tilsynelatende ut til at Høyesterett vurderer kun det siste momentet i relasjon til nødvendighetsvilkåret om *«hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbrøyteren»*, jf avsnitt 25 og 26. De øvrige momentene i nødvendighetsvilkåret ble trukket inn i vurderingen av vilkåret gjentakelsesfaren.

I Rt.2006.1143 konkluderte Høyesterett med at vilkåret om gjentakelsesfare ikke var oppfylt og at det dermed *«blir da unødvendig å gå inn på lovens grunnleggende vilkår om nødvendig*

---

¹¹² Rt. 2004.1119 avsnitt 24, Rt. 2005.1091 avsnitt 21, Rt. 2011.385 avsnitt 14, HR-2021-937-A avsnitt 27.

samfunnsvern», jf avsnitt 24. Høyesterett la vekt på at tiltalte var underlagt vedtak administrativt etter psykisk helsevernloven, da det ikke var nødvendig å ilegge særreaksjonen.

I Rt. 2010.346 uttaler Høyesterett etter drøftelsen av vilkåret om gjentakelsesfaren som var oppfylt i avsnitt 26, kort om nødvendighetsvurderingen som var oppfylt at:

«det er et grunnvilkår for å idømme tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 39 at dette er nødvendig for å verne samfunnet. Også dette vilkåret er etter min mening oppfylt. Jeg kan ikke se at muligheten for frivillig eller tvungent psykisk helsevern i medhold av lov om psykisk helsevern, gir samfunnet tilstrekkelig beskyttelse».

Felles for tre sakene fra rettspraksis som behandler vilkårene adskilt, ser det tilsynelatende ut til at mye av vurderingen flyttes fra nødvendighetsvilkåret over til vurderingen av vilkåret om gjentakelsesfaren. Det som ser ut til å være igjen til vurderingen nødvendighetsvilkåret er momentet om *«hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbrøyteren»* etter tiltak administrativt etter psykisk helsevernloven.

Det er derfor motstrid mellom ordlyd, forarbeidene, og Høyesterettspraksis. Samlet sett beror vurderingen på om lovens vilkår *«nødvendig på å verne samfunnet»* etter en samlet skjønnsmessig helhetsvurdering der alle momenter må ses i sammenheng, og det er særlig faren for ny kriminalitet som legitimerer strafferettslige særreaksjonen. Dette tilsier at gjentakelsesfaren der det foreligger stor sannsynlighet for ny kriminalitet vil få stor betydning for vurderingen av hvorvidt det er *«nødvendig for å verne samfunnet»* å overføre en lovbrøyter til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

I «gjentakelsesfaren» etter straffeloven § 62 tredje ledd fremgår det av ordlyden at det *«skal legges vekt på det begåtte lovbruddet sammenholdt særlig med lovbrøyterens øvrige adferd, sykdomshistorie, aktuelle psykiske tilstand og forhold til rusmidler»*. Disse momentene er ikke uttømmende, det må gjøres en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering av om det foreligger gjentakelsesfare.¹¹³

Det første momentet i strl. § 62 tredje ledd danner utgangspunktet for gjentakelsesfaren *«det begåtte lovbruddet»*. Ut fra forarbeidene skal vilkåret forstås som:

«den underliggende forutsetningen for dette er antakelsen om at omfanget og karakteren av forgåelsen gir holdepunkter for å si noe om lovbrøyteren på nytt vil begå en lignende handling.

---

¹¹³ Linda Gröning, Lovkommentar, Strl. § 62, note 7. Lovdata.no/Karnov (lest 18 november 2021)

*At gjerningspersonen eksempelvis har begått flere lignende handlinger ved forskjellige anledninger, er forutsatt å være en sterk indikasjon på farlighet».*¹¹⁴

Dette tilsier at det begåtte lovbruddet vil være en del av hovedvurderingen i straffeloven § 62 tredje ledd og dermed også en del av helhetsvurderingen i første ledd om hvorvidt en lovbrøyer skal overføres til dom på tvungent psykisk helsevern. Det vises til drøftelsen ovenfor i punkt 4.4.1 om hvor alvorlig kriminalitet som er begått.

Videre skal det etter ordlyden i strl. § 62 tredje ledd vektlegges *«lovbrøyerens øvrige atferd»*. Det må derfor etter en naturlig språklig forståelse sees på hele lovbrøyerens adferd totalt sett. I forarbeidene til straffeloven Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 459 gir uttrykk for at *«det er av særlig interesse om vedkommende har vist en annen aggressiv/kriminell oppførsel enn lovbruddet»*.¹¹⁵ Ut fra forarbeidene vil altså lovbrøyerens atferd generelt sett kunne si noe om hvordan vedkommende vil handle i fremtiden og spesielt ved aggressiv atferd som kan trekkes inn i vurderingen av gjentakelsesfaren og om det foreligger stor sannsynlighet for ny kriminalitet.

I Rt. 2005.1091 var vilkåret om gjentakelsesfare oppfylt. Saken gjaldt en lovbrøyer som ble dømt til tvungent psykisk helsevern ettersom han gjorde drapsforsøk med gasspistol og hadde omfattende vrangforestillinger, med aggressiv og truende atferd. Høyesterett uttalte i avsnitt 20:

«det foreligger således etter min vurdering en kvalifisert fare for aggressiv atferd dersom tvangsmedisineringen av A opphører, og en nærliggende fare for at han da på ny vil begå alvorlig forbrytelse som krenker eller utsetter for fare andres liv, helse eller frihet».

Høyesterett fant i denne saken at lovbrøyerens aggressive atferd var et viktig moment i helhetsvurderingen som trakk i retning av idømmelse av strafferettslige særreaksjon av hensyn til at det var *«nødvendig for å verne samfunnet»* å overføre lovbrøyeren til tvungent psykisk helsevern.

Det neste vurderingsmomentet i gjentakelsesfaren etter strl. § 62 tredje ledd er lovbrøyerens *«sykdomshistorie»*. Etter en naturlig språklig forståelse må det her se på både sykdomshistorikken før og etter lovbruddet og foreta en totalvurdering.¹¹⁶

---

¹¹⁴ NOU 2014:10 s. 310-311.

¹¹⁵ Se også NOU 2014:10 s. 311.

¹¹⁶ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 477. Rettsdata.no (lest 1 desember 2021).

Ut fra forarbeidene i NOU 2014:10 på side 311 «*særlig er det av betydning å ta stilling til forventet sykdomsutvikling hos lovbrysteren når handlingene anses nært knyttet til sykdommen*». Momenter som er vektlagt i forarbeidene er blant annet at de «*sakkyndige skal redegjøre for om prognosen for bedring anses god eller dårlig*».¹¹⁷ I Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 459 er momentet nærmere behandlet «*Sykdomsutviklingen er blant annet relevant fordi det ofte vil være en sammenheng mellom prognosen for sykdommen og faren for nye lovbrudd*».

Videre i forarbeidene i NOU 2014:10 s. 311 gir uttrykk for at «*Kommisjonen mener at adferd hos utilregnelige lovbrystere lar seg predikere ved å ta stilling til mulige sykdomsforløp*». Det er altså den fremtidige sykdomsutviklingen hos lovbrysteren som er det sentrale her i relasjon til gjentakelsesfaren og hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet.

Høyesterett vurderte lovbrysterens sykehistorie i HR-2021-937-A i spørsmålet om opprettholdelse av dommen på tvungent psykisk helsevern der lovbrysteren hadde begått drap under særdeles skjerpene omstendigheter på Valdresekspressen. Høyesterett vurderte lovbrysterens sykehistorie der han hadde ulike psykiatriske diagnoser herunder, paranoid schizofreni og dyssosial personlighetsforstyrrelse. I de sakkyndiges erklæring ble det presisert at «*dette er kroniske lidelser med svært lite potensial for endring, bedring eller helbredelse*», jf avsnitt 23. Høyesterett uttalte i avsnitt 26: «*Etter mitt syn viser sykdomshistorien og de medisinske prognosene at dagens ordning med jevnlig medisinerings innenfor faste rammer er avgjørende for å hindre psykotiske gjennombrudd*». Høyesterett vektla at det var nærliggende fare for ny og alvorlig integritetskrenkelse, der hensynet til samfunnsvernet gjorde det nødvendig at lovbrysteren fortsatt var under dom på tvungent psykisk helsevern.

I gjentakelsesfaren, jf strl. § 62 tredje ledd er det også et moment om lovbrysterens «*aktuelle psykiske tilstand*». Dette momentet gjelder ovenfor psykisk utviklingshemmete lovbrystere, ettersom det ut fra forarbeidene er «*for denne gruppen lovbrystere er det ikke så treffende å snakke om sykdomsutvikling*».¹¹⁸ Denne gruppen mennesker har medfødt denne tilstanden som er varig, i motsetning til personer som har «*sterkt avvikende sinnstilstand*». I relasjon til dette er det sentralt at det er tale om «*lovbrysterens tilstand og funksjonsevne på gjerningstiden*

---

¹¹⁷ NOU 2014:10 s. 311

¹¹⁸ Ot. prp. nr. 87 (1993-1994) s. 108. og Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 478. Rettsdata.no (lest 6 september 2021).

og på domstidspunktet» som skal vurderes i tilknytning til gjentakelsesfaren.¹¹⁹ Og videre i de nevnte forarbeidene i Ot.prp. nr. 87 s. 108 skal det legges vekt på:

«evnen til å mestre egen livssituasjon og til å vurdere sin egen tilstand og forholdet til omverdenen. Andre momenter som vil komme inn ved vurderingen av den psykiske funksjonsevnen, er sosiale forhold lovbryteren vil vende tilbake til og hva slags støtteapparat som eventuelt vil være aktuelt».

Selv om det er tale om en varig tilstand med psykisk utviklingshemming, må retten vurdere om det det kan bli bedring i tilstanden, der det skal særlig ses til hvilket støtteapparat vedkommende har.¹²⁰

Til slutt skal det i gjentakelsesfaren i strl. § 62 tredje ledd vurderes momentet om lovbyters «forhold til rusmidler». Dette momentet ble tilføyd nylig¹²¹ og lovgivers intensjon har vært ut fra forarbeidene at «Forholdet til rusmidler er tatt inn i bestemmelsen etter forslaget fra utvalget, da rusmiddelbruk erfaringsmessig øker voldsrisikoen».¹²² Det tilsier at rusmidler også skal kunne trekkes inn i helhetsvurderingen av vilkåret om gjentakelsesfaren og i vurderingen av momentet «hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet».

Saken i Rt.2003.1085 omhandlet en mann som drepte sin samboer da han var psykotisk, spørsmålet for høyesterett var om han skulle idømmes overføring til tvungent psykisk helsevern. I helhetsvurderingen vurderte retten at lovbyteren jevnlig hadde i perioder med betydelige rusproblemer, jf avsnitt 29.

Videre i avsnitt 30 uttalte Høyesterett:

«Når jeg samtidig må legge til grunn at det foreligger en kvalifisert fare for et nytt psykotisk gjennombrudd dersom A som følge av (...) bruk av rusmidler avbryter nødvendig psykiatrisk behandling, er det etter mitt skjønn nærliggende fare for at han på nytt vil begå alvorlig forbrytelse som krenker eller utsetter for fare andres liv, helse eller frihet».

---

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 87 s. 108.

¹²⁰ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 478. Rettsdata.no (lest 6 september 2021).

¹²¹ lov 21 juni 2019 nr. 48 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet), jf Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 479. Rettsdata.no (lest 1 desember 2021).

¹²² Prop 154 L (2016-2017) s. 232

Det ble lagt betydelig vekt på lovbrysterens forhold til rusmidler som utgjorde at det forelå stor sannsynlighet for ny kriminalitet. Høyesterett la til grunn at vilkårene for særreaksjonen var oppfylt, der særlig hensynet til samfunnsvernet gjorde det nødvendig å idømme lovbrysteren til overføring til tvungent psykisk helsevern.

Også i LB-2021-2124 vurderte retten lovbrysterens forhold til rusmidler, der sammenhengen mellom nødvendighetsvilkåret og vilkåret om gjentakelsesfaren var helt sentralt. Saken gjaldt tiltale om forsøk på drap der spørsmålet var om hun skulle idømmes overføring til tvungent psykisk helsevern. Lovbrysteren hadde en lang historie med psykiske problemer, rusmisbruk og uprovosert voldsutøvelse. Det fremkommer i dommen:

«Under sin forklaring i retten utdypet sakkyndige Husby at A (...) lider hun av alvorlig rusavhengighet, (...) og dersom A utskrives fra sykehus nå, vil hun umiddelbart slutte å ta medisiner og begynne og ruse seg. Hennes psykoselidelse vil i så fall blomstre opp, og rusmisbruket vil i betydelig grad forsterke voldsrisikoen (...).»¹²³

Lagmannsretten la vekt på hennes forhold til rusmidler som kunne utløse nye psykoser og der gjentakelsesfaren utvilsomt ansås å være kvalifisert og reell, var det nødvendig å idømme dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

Denne økte voldsrisikoen i relasjon til lovbrysterens forhold til rusmidler, vil det være aktuelt å se i sammenheng med momentet ovenfor om lovbrysterens øvrige atferd og vurdere risikoen der det kan ha betydning for gjentakelsesfaren og hvorvidt det er stor sannsynlighet for ny kriminalitet som tilsier at dom på tvungent psykisk helsevern anses som *«nødvendig for å verne samfunnet»*, jf straffeloven § 62.

Samlet sett er det ved vurderingen av vilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* i straffeloven § 62, helt sentralt å vurdere sammenhengen med vilkåret om *«gjentakelsesfaren»* i tilknytning til momentet *«hvor stor sannsynlighet det er for ny kriminalitet»* ettersom vurderingstema er det samme. Høyesterett har som påpekt behandlet flere steder nødvendighetsvilkåret og gjentakelsesvilkåret samlet. Og i de tilfellene høyesterett har vurdert vilkårene adskilt, har de flyttet mye av vurderingen av nødvendighetsvilkåret over til vilkåret om gjentakelsesfaren, der det i utgangspunktet ser ut til at det kun er igjen momentet om

---

¹²³ LB-2021-2124 (Borgarting lagmannsrett), under punktet om reaksjonsspørsmålet.

«hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbrysteren» til nødvendighetsvurderingen. Det innebærer at det blir misvisende fra lovgiver å utrykke at nødvendighetsvilkåret har fem vurderingsmomenter, der fire av momentene overlapper med vilkåret om gjentakelsesfaren. I tillegg er gjentakelsesfaren også det sentrale vilkåret for opprettholdelse av den strafferettslige særreaksjonen, jf straffeloven § 65. I de tilfeller det foreligger stor sannsynlighet for ny kriminalitet som vil krenke liv, helse eller frihet er det et tungtveiende moment for å idømme lovbrysteren til overføring til tvungent psykisk helsevern.

4.4.3 Hvor alvorlige handlinger det er fare for.

Neste underproblemstillingen er betydningen av hvor alvorlige handlinger det er fare for har for den skjønsmessige helhetsvurderingen av vilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* i straffeloven § 62.

Vurderingsmomentet om hvor alvorlige handlinger det er fare for kan ses i sammenheng med ordlyden i straffeloven § 62 første ledd, der det skal ved *«begått eller forsøkt å begå et lovbrudd som krenker andres liv, helse eller frihet eller kunne utsette disse rettsgodene for fare (...) og «faren for ny og alvorlig integritetskrenkelse er nærliggende»* kan dom på overføring til tvungent psykisk helsevern ilegges.

Etter en naturlig språklig forståelse skal det i vurderingen av vilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* må det være tale om alvorlige handlinger som utgjør fare for andres liv, helse eller frihet.

Forarbeidene begrunner hensynet bak dom på overføring til tvungent psykisk helsevern og vurderingen av hvor alvorlige handlinger det er fare for ved:

*«Dagens særreaksjoner overfor utilregnelige (...) lovbrystere har som grunnleggende formål å beskytte samfunnet mot en ekstraordinær fare for at disse lovbrysterne på ny skal begå alvorlig volds- eller voldspreget kriminalitet».*¹²⁴

Ut fra forarbeidene er formålet med strafferettslige særreaksjonen er begrunnet i fare for andre.

---

¹²⁴ NOU 2014:10 s. 303

Vurderingsmomentet om «hvor alvorlige handlinger det er fare for» har en sammenheng med momentet «hvor alvorlig kriminalitet som er begått», ettersom tidligere kriminalitet mulig kan danne et grunnlag for fremtidige handlinger.¹²⁵ Likevel er det fremhevet i forarbeidene i Prop 154 L (2016-2017) s. 141 at det «(...) på ingen måte foreligger noen automatikk i at utilregnelige som har begått en integritetskrenkelse vil begå flere integritetskrenkelser».

I relasjon til vurderingsmomentet om hvor alvorlige handlinger det er fare for, har forarbeidene gitt uttrykk for at «(...) det kreves lavere grad av fare dersom det er risiko for de mest alvorlige integritetskrenkelsene, for eksempel drap, og omvendt ved de mindre alvorlige krenkelsene».¹²⁶ Faren relaterer seg altså til hvor alvorlige integritetskrenkelser det er tale om. Det vil således som nevnt i punkt 4.4.2 være vanskelig å kunne forutsi mulige handlinger i fremtiden, dette må vurderes på bakgrunn av en skjønnsmessig helhetsvurdering av alle momentene om det anses «nødvendig for å verne samfunnet», jf straffeloven § 62.

Ut fra forarbeidene Prop 154 L (2016-2017) s. 232 skal det som tidligere nevnt ovenfor ikke lenger skilles mellom alvorlige og mindre alvorlige begåtte lovbrudd. Likevel bør særreaksjonen idømmes etter naturlig språklig forståelse når det er fare for handlinger av en «viss alvorlighetsgrad».¹²⁷ Det henvises ovenfor til punkt 4.4.1 for nærmere redegjørelse av denne vurderingen.

Høyesterett vurderte momentet om hvor alvorlige handlinger det er fare for i Rt. 2011.385, saken gjaldt en lovbrøyer som under særdeles skjerpene omstendigheter som forsettlig drepte fire nære familiemedlemmer. Spørsmål for høyesterett var om det skulle opprettholdes dom på tvungen psykisk helsevern eller iverksettes tiltak etter psykisk helsevernloven.

Høyesterett uttalte i avsnitt 26:

«Tvert imot er det etter min mening grunn til å frykte at han – dersom han er underlagt et frivillig regime – velger å fravike sykehusets behandlingstilbud, herunder den viktige medisineringsen. Da vil da oppstå en nærliggende fare for nye alvorlige voldshandlinger».

---

¹²⁵ Prop 154 L (2016-2017) s. 141

¹²⁶ Prop 154 L (2016-2017) s. 141

¹²⁷ Magnus Matningsdal, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 20 november 2021)

Høyesterett la til grunn at lovbrøteren fremdeles måtte være under dom på tvungent psykisk helsevern av hensyn til å verne samfunnet, ettersom det var tale om begått fire drap der risikoen for nye alvorlig voldshandlinger var stor dersom han sluttet med medisineren.

Også i Rt. 2003.1085 var også momentet om hvor alvorlige handlinger det er fare for oppe til vurdering i Høyesterett. Saken gjaldt en person som var tiltalt for drap under sinnssykdom.¹²⁸ Lovbrøteren drepte sin samboer og hun døde av forblødning som følge av at han knivstakk henne over 20 ganger i ansiktet og på kroppen.

Høyesterett uttalte i avsnitt 19 at «*Det fremgår av psykiatriske erklæringer (...) at faren for at A på nytt vil begå alvorlig forbrytelse, herunder drap, er nært knyttet til faren for et nytt psykotisk gjennombrudd*». Høyesterett la vekt på fare for nye alvorlig handlinger, herunder drap. Dermed ble anken fra påtalemyndigheten tatt til følge og lovbrøteren ble idømt strafferettslige særreaksjonen på tvungent psykisk helsevern av hensyn til samfunnsvernet.

Samlet sett er betydningen av hvor alvorlige handlinger det er fare for stor. Det følger av forarbeider og rettspraksis at det ofte er tale om fare for drapshandlinger eller for andre alvorlige voldshandlinger som krenker andres liv, helse eller frihet for å kunne idømme strafferettslige særreaksjonen. Momentet om hvor alvorlige handlinger det er fare for er sammensatt og har også klare sammenhenger med vilkåret om gjentakelsesfaren og de øvrige momentene i den skjønnsmessige helhetsvurderingen av hvorvidt det anses «*nødvendig for å verne samfunnet*», jf straffeloven § 62. Nedenfor skal vi se nærmere på vurderingsmomentet om hvilken sinnstilstand tiltalte er i.

4.4.4 Hvilken sinnstilstand tiltalte er i.

Underproblemstillingen her er hvilken betydning lovbrøterens sinnstilstand har for vurderingen av om det anses «*nødvendig for å verne samfunnet*» ved dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf straffeloven § 62.

Sentralt i denne sammenhengen er det tale om sinnstilstanden hos lovbrøteren på domstidspunktet som har betydning for vurderingen av «*nødvendighetsvilkåret*» i straffeloven § 62. Etter straffeloven § 20 er det sinnstilstanden på handlingstidspunktet som er avgjørende

---

¹²⁸ Tidligere betegnelse på utilregnelighet, nå sterkt avvikende sinnstilstand, jf strl. § 20.

hvorvidt en lovbrøyer er utilregnelig. Det innebærer at det er tale om to ulike tidspunkt i vurderingen av sinnstilstanden som må foretas etter bestemmelsene.

Ordlyden i straffeloven § 62 er taus om tiltaltes sinnstilstand i vurderingen av nødvendighetsvilkåret. I forarbeidene Prop 154 L (2016-2017) s. 149 omtales lovbrøyerens sinnstilstand under krav om nødvendighet *«ved den skjønnsmessige helhetsvurderingen skal det legges vekt på (...) hvilken sinnstilstand den tiltalte er i»*, uten at det foretas en nærmere redegjørelse.

Videre i forarbeidene står det i relasjon til straffeloven § 62 og § 20 at *«bestemmelsen bygger på det syn at selv om gjerningspersonen ikke lenger er utilregnelig på domstidspunktet, kan det i enkelte tilfeller være en fare for nye alvorlige lovbrudd»*.¹²⁹ Ut fra forarbeidene er det tilsynelatende ikke avgjørende om lovbrøyeren er utilregnelig når saken kommer for domstolen. Vurderingen synes heller å være om det fare for nye alvorlige lovbrudd i vurderingen om det anses *«nødvendig»* å idømme lovbrøyeren til overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62. Underproblemstillingen om hvilken sinnstilstand tiltalte er i tilsier at momentet også en side til vilkåret gjentakelsesfare og momentene om *«lovbrøyerens øvrige atferd, sykdomshistorie, aktuelle psykiske tilstand og tiltaltes forhold til rusmidler»*, jf straffeloven § 62 første og tredje ledd.¹³⁰

Saken i Rt.2005.1091 gjaldt en lovbrøyer som var tiltalt for drap og spørsmålet for høyesterett var om han skulle overføres til tvungent psykisk helsevern. Forsvareren anførte at lovbrøyeren ikke skulle dømmes til særreaksjonen ettersom det ikke forelå noen fare på domstidspunktet fordi lovbrøyeren ble tvangsmedisinert etter psykisk helsevernlov. Under helhetsvurderingen uttalte høyesterett *«As sykdom er varig, han mangler sykdomsinnsikt og motsetter seg nødvendig medikamentell behandling»*, jf avsnitt 23. Høyesterett vurderte også tiltalte sitt sykdomsbilde som inkluderte aggressiv atferd og at dette kunne kvalifisere fare for nye voldshandlinger dersom han sluttet med antipsykotisk behandling. Høyesterett vektla hensynet til samfunnsvernet som gjorde det *«nødvendig»* å idømme overføring til tvungent psykisk helsevern.

I lagmannsrettsdommen LE-2021-62764 som gjaldt anke fra påtalemyndigheten ved spørsmål om opprettholdelse av dom på tvungent psykisk helsevern, jf straffeloven § 62 og § 65. Saken

---

¹²⁹ Prop 154 L (2016-2017) s. 123

¹³⁰ Det henvises til punkt 4.4.2.

gjaldt forsøk på drap på hennes ektemann under alvorlige omstendigheter. I helhetsvurderingen ble det vektlagt uttalelser fra psykiateren som behandlet domfelte:

«(...) forklarte at A fungerer bra og at han ikke har noen bekymringer. Seponering fra medisiner i desember 2020 har gått fint, uten tilbakefall. A er ferdig utredet og behandlingen er avsluttet på DPS. Han mente det ikke var behov for fortsatt tvungent psykisk helsevern».

Retten vurderte domfeltes sinnstilstand hvordan den var på domstidspunktet for når saken kom opp til lagmannsretten og la stor vekt på psykiateren sine uttalelser. Lagmannsretten la dermed til grunn at det ikke forelå fare for gjentakelse og at det *«ikke var nødvendig for å verne samfunnet»* at dommen ble opprettholdt.

Samlet sett har lovbrysterens sinnstilstand betydning for vurderingen av *«nødvendighetsvilkåret»* i straffeloven § 62, men vurderingsmomentet har også her en klar side til vilkåret om gjentakelsesfare. Det er fremstår som noe uklart hvordan vurderingsmomentet om hvilken sinnstilstand tiltalte er i skal forstås. Verken ordlyd, forarbeider, eller rettspraksis gir noen klar anvisning. Det kan synes som om vurderingstema er knyttet opp til om tiltaltes sinnstilstand kan føre til ny og alvorlig kriminalitet som vil true borgernes liv, helse eller frihet og da foreta en vurdering om det anses *«nødvendig»* å idømme overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62. Utilregnelige lovbrystere vil ha ulik grader av sinnstilstanden på domstidspunktet, der noen har veldig kompliserte psykiske symptomer, og dette må nødvendigvis kunne vektlegges i den skjønsmessige helhetsvurderingen av om særreaksjonen anses som *«nødvendig»* etter straffeloven § 62.

4.4.5 Hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbrysteren.

Det siste momentet som skal vurderes i den skjønsmessige helhetsvurderingen av grunnvilkåret *«nødvendig for å verne samfunnet»* i straffeloven § 62, er betydningen av hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi til lovbrysteren, og det siktes særlig her til tiltak gjennom lov om psykisk helsevern. Dette momentet har betydning for forholdsmessighetsvurderingen og tilsier det *«minste inngreps prinsipp»*.¹³¹ Som innebærer at det ikke skal gjøres mer

---

¹³¹ NOU 2014:10 s. 350.

inngripende tiltak enn det som anses som nødvendig for å oppnå formålet om ivaretagelse av samfunnsvernet.

Vurderingstema her er om lovbrøyteren kan bli underlagt administrativ tvangsinnleggelse etter de ordinære reglene i psykisk helsevernlov § 3-3 som er et helserettslig forvaltningstiltak og fungerer som et alternativ til den strafferettslige særreaksjonen. I motsetning til å bli dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern der påtalemyndigheten får en partsrolle ved både spørsmål knyttet til vesentlige endringer i behandlingen av lovbrøyteren og ved opphør av særreaksjonen.¹³²

Utilregnelige lovbrøytere som utgjør en betydelig sikkerhetsrisiko vil imidlertid som utgangspunkt ikke kunne ha tiltak etter psykisk helsevernlov, men idømmes den strafferettslige særreaksjonen av hensyn til vilkåret om «*nødvendig for å ivareta samfunnsvernet*», jf strl. § 62. Ettersom iverksettelse av tvangstiltak etter psykisk helsevernloven vil pasienten skrives ut fra psykiatrisk sykehus, uavhengig av hvor farlig personen er når symptomene på alvorlig sinnslidelse ikke lenger foreligger.¹³³

I forarbeidene Prop 154 L (2016-2017) s. 148 står det at:

«hvis det finnes andre og mindre inngripende måter å ivareta samfunnsvernet på, skal tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg ikke idømmes (...) i praksis vil vurderingstemaet være om det er eller kan bli iverksatt tvangsvedtak i medhold av psykisk helsevernlov, helse og omsorgstjenesteloven og eventuelt barnevernloven».

Ut fra forarbeidene skal det således vurderes mindre inngripende tiltak i forholdmessighetsvurderingen av hvorvidt en lovbrøyter skal dømmes til overføring på tvungent psykisk helsevern eller ikke. Den strafferettslige særreaksjonen er som nevnt et inngripende tiltak ovenfor enkeltmennesker som anses for å være svært alvorlig psykisk syke mennesker og uten strafferettslig skyldevne.

Høyesterett har vurdert administrativ tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernlov kapittel 3 i Rt. 2011.385 der saken gjaldt en utilregnelig lovbrøyter som under skjerpene omstendigheter hadde drept fire nære familiemedlemmer etter en bagatellmessig uenighet i 1984. Høyesterett uttalte i avsnitt 26:

---

¹³² Rt.2005.1091 avsnitt 22.

¹³³ NOU 2014:10 s. 31.

«vert imot er det etter min mening grunn til å frykte at han – dersom han er underlagt et frivillig regime – velger å fravike sykehusets behandlingstilbud, herunder den viktige medisineren. Det vil da oppstå en nærliggende fare for nye alvorlige voldshandlinger».

Enstemmig høyesterett konkluderte 24 år etter drapene at det fremdeles var *«nødvendig for å verne samfunnet»* å opprettholde dommen på tvungent psykisk helsevern. Ettersom tiltak etter psykisk helsevernloven ikke ville gi tilstrekkelig samfunnsvern.

Motsatt konkluderte Høyesterett med i Rt.2006.1143 i avsnitt 21 at tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernlov kapittel 3 var forsvarlig for å oppnå formålet og der vilkåret til gjentakelsesfaren ikke var oppfylt for å idømme overføring til tvungent psykisk helsevern. Retten vektla at lovbrøyteren fikk hyppig oppfølging og kontroll fra psykiatrisk fagpersonell.

Etter Høyesterettspraksis ser det ut som at det er vektlagt at lovbrøyteren får psykiatrisk behandling og at risikoen for gjentakelsesfaren ikke foreligger, som utgjør at hensynet til samfunnsvernet som er grunnvilkåret for å idømme strafferettslig særreaksjonen ikke er oppfylt. Der denne vurderingen blir motsatt når gjentakelsesfaren anses for å være stor, og særlig hvis lovbrøyteren ikke får adekvat behandling eller oppfølging av psykiatrisk personell.

Slik Høyesterett la til grunn i Rt. 2006.1137 (dissens 4-1) der saken gjaldt en mann som ved gjentatte drapstrusler ble ansett for å være utilregnelig og hadde diagnosen paranoid schizofreni foretok retten en samlet vurdering av lovbrøyterens forhistorie, sykdomsutvikling og psykisk funksjonsevne som utgjorde at det tilsa at risikoen for gjentakelsesfaren var stor og han utgjorde en fare for *«andres liv, helse og frihet»*. Det var ikke tilstrekkelig med tiltak etter psykisk helsevernlov og overføring til tvungent psykisk helsevern var nødvendig av hensynet til samfunnsvernet, jf avsnitt 26.

Samlet sett tar rettspraksis opp momentet på hva slags tilbud samfunnet ellers kan gi lovbrøyteren gjennom å anvende administrativ tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernlov kapittel 3. Vurderingene er litt ulike ut fra hvert konkrete tilfelle, men det er gjennomgående at høyesterett vurderer risikoen for gjentakelsesfare for å vurdere skille mellom strafferettslig særreaksjonen etter straffeloven § 62 og administrativ tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernlov.

I kapittel 4 har vi sett at vilkåret om *«nødvendig for å verne samfunnet»*, har en klar sammenheng med vilkåret om *«gjentakelsesfaren»* og vurderes i flere saker samlet. I de sakene det behandles adskilt flyttes mye av vurderingene i vilkåret om nødvendighet over til

vilkåret om gjentakelsesfaren, og det som gjenstår til nødvendighet er kun momentet om «hvilket tilbud samfunnet ellers kan gi lovbyteren». Gjennomgangen av de fem vurderingsmomentene i nødvendighetsvilkåret er utgangspunktet i stor grad de samme vurderingene i vilkåret om gjentakelsesfaren og overlapper hverandre. Dette fører til uklarhet om hvordan vilkåret skal forstås, og er uheldig ettersom særreaksjonen er et inngripende tiltak ovenfor lovbytere med manglende skyldbevne.

5. Avsluttende bemerkninger.

5.1 Problemanalyse og forslag til lovendringer.

I denne oppgaven har jeg vist at «nødvendighetsvilkåret» og de skjønsmessige vurderingsmomentene i straffeloven § 62 er ut fra rettskildebildet noe uklart. Forarbeidene har også gitt uttrykk for denne problematikken «*utvalget mener at det er et problem at dagens nødvendighetsvilkår sjelden blir gjenstand for en grundig drøftelse*». ¹³⁴ I analysen av nødvendighetsvilkåret har det vært vanskelig i enkelte tilfeller å klarlegge de fem vurderingsmomentene ettersom rettskildene ikke foretar noen grundig drøftelse av hvert enkelt moment. Det har dermed vært hensiktsmessig å finne støtte i andre vilkår i straffeloven § 62 for å klarlegge gjeldende rett. Gjennomgangen av bestemmelsen viser særlig at vurderingen i nødvendighetsvilkåret og vilkåret om gjentakelsesfaren i straffeloven § 62 første ledd i stor grad går ut på de samme vurderingene.

Et slikt uklart lovverk kan være problematisk i tilknytning til at det er inngripende tiltak ovenfor enkeltindividet som mangler skyldbevne og som i utgangspunktet skal frifinnes. Utilregnelige lovbytere er dessuten i en sårbar livssituasjon, som tilsier at det er viktig å ha et lovverk som sikrer denne gruppen lovbyteres rettsikkerhet. I strafferetten er forutberegnelighet og klarhetskravet gjør seg sterkt gjeldende, det er da vanskelig gråsoner som oppstår når rettsanvendere skal tolke et slikt lovverk som gir rom for ulike tolkninger.

På den andre siden er det på strafferettens område behov for å gjøre skjønsmessige vurderinger i hver enkelt sak, ettersom verken ingen saker eller utilregnelige lovbytere er like – så vil dette variere fra sak til sak. Det tilsier at det er et behov for å kunne tilpasse disse komplekse vurderingene til den konkrete saken som gjør at lovverket åpner for skjønn. I saker

---

¹³⁴ Prop 154 L (2016-2017) s. 148.

som vedrører spørsmålet om utilregnelighet og om det skal ilegges strafferettslige særreaksjonen, må hensynet til samfunnets behov for vern veie tyngre enn hensynet til den enkelte lovbrøyteren for å anvende dom på overføring til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 62.

I analysen av nødvendighetsvilkåret viser som nevnt uklarheten særlig til momentet om «hvor stor sannsynlighet for ny kriminalitet» og sammenhengen med vilkåret om gjentakelsesfaren i straffeloven § 62, der flere høyesterettsdommer behandler disse vilkårene samlet og forarbeidene gir uttrykk for at de skal behandles adskilt. Vurderingen av gjentakelsesfaren tillegges stor vekt i vurderingen av anvendelse av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, ettersom det er faren utilregnelige lovbrøyter utgjør som begrunner særreaksjonen. Dagens ordlyd i straffeloven § 62 fremstår også som noe forvirrende ettersom nødvendighetsvilkåret og gjentakelsesvilkåret står i første ledd, men vurderingsmomentene i gjentakelsesfaren fremgår av tredje ledd.¹³⁵ Slik rettsstilstanden er i dag fremstår bestemmelsen både som misvisende og lovteknisk uheldig utformet.¹³⁶ Lovgiver burde eventuelt spesifisere nærmere nødvendighetsvilkåret og knytte det opp til begrunnelsen for særreaksjoner. Eventuelt fjerne et av vilkårene om nødvendighet eller gjentakelsesfaren, for å unngå denne uklarheten og overlappen av vilkårene.

Alternativt er at lovgiver beholder begge vilkårene i straffeloven § 62 første ledd slik som rettsstilstanden er i dag. Et forslag fra min side da er for å tydeliggjøre lovens ordlyd om denne sammenhengen mellom nødvendighetsvilkåret og vilkåret om gjentakelsesfaren er:

«(...) særreaksjonen er nødvendig for å verne samfunnet når gjentakelsesfaren er stor, i vurderingen skal det vektlegges det begåtte lovbruddet, hvor alvorlige handlinger det er fare for lovbrøyterens øvrige atferd, sykdomshistorie, psykiske tilstand på domstidspunktet, og om det finnes mindre inngripende tiltak». jf straffeloven § 62.

Avslutningsvis er det som nevnt ovenfor blir lovverket ofte endret etter meget spesielle saker som vedrører spørsmålet om utilregnelighet. Slik som i 22 juli saken fra 2011. Spørsmålet blir om lovgiver vil endre regelverket nå 10 år senere etter sakene i Kongsberg og på Bislett, der problemstillingen om utilregnelighet og samfunnsvern har kommet opp i ny debatt – men det vil bare tiden vise.

---

¹³⁵ Straffeloven § 62 andre ledd, om «samfunnsskadelig eller særlig plagsom art» har også vilkår om gjentakelsesfare, lovteknisk kan utformingen da være å henvise til vurderingsmomentene i første ledd.

¹³⁶ Jørn Jacobsen, *Dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*, Fagbokforlaget 2004, s 58.

6. Kildeliste:

6.1 Lovregister

- Lov 17.mai 1814 Grunnloven (Grl.)
- Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).
- Lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern. (psykisk helsevernloven).
- Lov 15 juni 2001 nr. 64 om endringer i straffeloven og i enkelte andre lover (endring og ikraftsetting av strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner).
- Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).
- Lov 21 juni 2019 nr. 48 om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet).

6.2 Lovforarbeider:

- NOU 1990:5 Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner.
- Ot. prp. nr. 87 (1993-1994) Om lov om endringer i straffeloven mv. (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner).
- Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).
- NOU 2014:10 Skyldvne, sakkyndighet og samfunnsvern.
- Prop. 122 L (2014-2015) Endringer i straffeloven 2005 mv. Strafferettslige særreaksjoner m.m.

- Innst. 296 L (2018-2019) Innstilling om endring i straffeloven og straffeprosessloven mv (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet).

6.3 Domsregister

6.3.1 Høyesterett

- Rt.2003.1085
- Rt.2004.1119
- Rt.2005.1091
- Rt.2006.1137
- Rt.2006.1143
- Rt.2010.346
- Rt.2011.385
- HR-2021-937-A

6.3.2 Underinstanser

- TOSLO-2013-61523-1 (Oslo tingrett).
- TOSLO-2011-188627-24, RG-2012-1153 (Oslo tingrett).
- LE-2021-62764 (Eidsivating lagmannsrett).
- LB-2021-2124 (Borgarting lagmannsrett).

6.4 Litteratur:

- Frøseth, Anne Marie, Gröning, Linda, Wandall, Rasmussen, *Rettsfølelsen i strafferettssystemet – perspektiver fra teori og praksis*. Gyldendal 2016.

- Gröning, Linda, Husabø Erling Johannes, Jacobsen Jørn. *Frihet, forbrytelse og straff – en systematisk fremstilling av norsk strafferett*. Fagbokforlaget, 2 utgave 2019.
- Gran, Bernt. *Hundre år med hodebry – utilregnelighetens historie*. Cappelen Damm 2014.
- Høyer, Georg og Dalgard Odd Steffen. *Lærebok i rettspsykiatri*. Gyldendal 2002.
- Jacobsen, Jørn. *Dom på overføring til tvungent psykisk helsevern*. Fagbokforlaget 2004.
- Kjelby, Gjert Johan. *Påtalerett*, 2 utgave. Cappelen Damm Akademisk 2019
- Monsen, Erik, *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, Cappelen Damm akademisk 2012.
- Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2 utgave. Universitetsforlaget 2015.

6.5 Juridiske tidsskrifter, avisartikler og annen litteratur.

- Furuly, Jan Gunnar, Magnus Lysberg og Harald Stolt-Nielsen, «*Mistenkt knivmann ble dømt til tvungent psykisk helsevern i desember*», Aftenposten, 9 november 2021, <https://www.aftenposten.no/oslo/i/Qty8g2J/mistenkt-knivmann-ble-doemt-til-tvungent-psykisk-helsevern-i-desember>. (lest 9 november 2021).
- Gröning, Linda, *Hvordan skal vi avgjøre om en alvorlig sinnslidelse innebærer utilregnelighet? Refleksjoner om lovforslaget i Prop 154 L (2016-2017)* Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice 23 desember 2017 s. 83, <https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/1384> (lest 28 november 2021).
- Gröning, Linda. *Tilregnelighet og utilregnelighet: begreper og regler*. Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskab (DK) 2015 s.112-148.
- Holst, Øyvind, *Samfunnsvernets begrensninger – en kritisk analyse av lovverket for gjennomføringen av dom på tvungent psykisk helsevern*. Doktorgradsavhandling, Juridisk fakultet, Universitetet i Bergen, 29.10.2020.

- Rosenqvist, Randi *Ytring. Et lite klargjørende lovforslag*, Tidsskrift for strafferett 2018/1, 25 april 2018, s. 5. <https://juridika.no/tidsskrifter/tidsskrift-for-strafferett/2018/1/artikkel/rosenqvist>. (lest 28 november 2021).
- Saue, Ole Alexander og Lene Skogstrøm, «*Nå skal Bråthens psykiske helse utredes. Hva betyr det for straffen han kan få?*», Aftenposten, 15 oktober 2021 <https://www.aftenposten.no/norge/i/7dRRWw/naa-skal-braathens-psykiske-helse-utredes-hva-betyr-det-for-straffen-ha>. (lest 2 november 2021).

6.6 Annen elektronisk litteratur, Lovkommentarer.

- Gröning, Linda, Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 1. Lovdata.no/Karnov (lest 8 oktober 2021).
- Gröning, Linda, Lovkommentar, Straffeloven. § 62, note 3.4. Lovdata.no/Karnov (lest 15 november 2021).
- Gröning, Linda, Lovkommentar, Strl. § 62, note 5. Lovdata.no/Karnov (lest 18 november 2021).
- Gröning, Linda, Lovkommentar, Strl. § 62, note 7. Lovdata.no/Karnov (lest 18 november 2021).
- Gröning, Linda, Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 3.2. Lovdata.no/Karnov (lest 30 november 2021).
- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 469, Rettsdata.no (lest 8 november 2021).
- Matningsdal, Magnus, Norsk lovkommentar, Straffeloven § 20, note 125, Rettsdata.no (lest 8 november 2021).
- Matningsdal, Magnus, Lovkommentar: Straffeloven § 62, note 1.1, Universitetsforlaget/Juridika Lovdata.no (lest 8 november 2021)

- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar: Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 01.09.2021).
- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 18 november 2021)
- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 478. Rettsdata.no (lest 6 september 2021).
- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62, note 470, Rettsdata.no (lest 20 november 2021)
- Matningsdal, Magnus, Norsk Lovkommentar, Straffeloven § 62 note 477. Rettsdata.no (lest 1 desember 2021).

6.7 Rundskriv, rapporter og artikler.

- Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001 Utilregnelighetsregler og særreaksjoner.
- Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2020 Tilregnelighetsregler og særreaksjoner.
- Årlig melding 2020, Oslo Universitetssykehus, Nasjonal koordineringsenhet for dom på tvungent psykisk helsevern.
<https://oslouniversitetssykehus.no/Documents/Klinikk%20psykisk%20helse%20og%20avhengighet/Avd.%20Nor/RSA%20-%20Nasjonal%20koordineringsenhet/%c3%85rlig%20melding%202020.pdf>. (lest 2 november 2021).

